

Domácí násilí na dětech, jeho prevence a řešení

Ivana Málková

Bakalářská práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Ivana MÁLKOVÁ

Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Domácí násilí na dětech, jeho prevence a řešení.

Zásady pro vypracování:

Úvodní část

Zpracování teoretické části, studium odborné literatury.

Zpracování praktické části – stanovení cílů výzkumu.

Realizace, zpracování a vyhodnocení výsledků výzkumu.

Přijetí odpovídajících závěrů.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CONWAYOVÁ, H., L. Domácí násilí. Praha: Albatros, 2007.

ISBN 978-80-00-01550-7.

CHRÁSKA, M. Metody pedagogického výzkumu, Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

MATOUŠEK, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993.

ISBN 80-85850-24-9.

MUFSONOVÁ, S., KRANZOVÁ, R. O týrání a zneužívání. Praha: Lidové noviny, 1996. ISBN 80-7106-194-8.

ŠPECIÁNOVÁ, Š. Ochrana týraného a zneužívaného dítěte. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-86131-44-0.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Antonín Bůžek, Ph.D.**

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **18. února 2009**

Termín odevzdání bakalářské práce: **15. května 2009**

Ve Zlíně dne 18. února 2009

L.S.

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně 30.4.2009

Málek

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

V této bakalářské práci jsem se zaměřila na problematiku domácího násilí na dětech. V teoretické části popisuji pojem domácí násilí, jeho druhy, specifika a stručnou historii. Tato část je také zaměřena na prevenci před vznikem domácího násilí, řešení již vzniklých situací týrání dětí a popis organizací, které se problematikou domácího násilí zabývají. Praktická část obsahuje kvantitativní výzkum formou dotazníku, který byl použit v reálném výzkumu. Závěrečná část obsahuje vyhodnocení výsledků dotazníků výzkumu a přijetí odpovídajících závěrů.

Klíčová slova: domácí násilí, prevence, ohrožené děti, pachatel domácího násilí, syndrom CAN.

ABSTRACT

In my B.A. thesis I have focused on the child domestic violence questions. In the theoretical part I define the term domestic violence, describe its types and characteristics, and present its brief history. The aim of thesis is to prevent an occurrence of domestic violence, to deal with once existed child abuse or cruelty to children and to introduce organisations responsible for solution of domestic violence problems. The practical part consists in the specific research achieved using the questionnaire. The results arising from the answers are summarised in the final part of my work including adequate conclusions.

Keywords: domestic violence, prevention, children at risk, domestic violence offender, CAN syndrome.

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych poděkovat vedoucímu své bakalářské práce panu PhDr. Antonínu Bůžkovi, Ph.D. za odborné vedení, konzultace, cenné rady, vstřícný přístup a za velmi účinnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce. DĚKUJI.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 CHARAKTERISTIKA DOMÁCÍHO NÁSILÍ	11
1.1 DRUHY DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	12
1.2 ZNAKY DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	12
1.3 SPECIFIKA DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	13
1.4 STUČNÁ HISTORIE DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	14
2 DĚTI A DOMÁCÍ NÁSILÍ	15
2.1 SYNDROM CAN.....	16
2.2 FORMY DOMÁCÍHO NÁSILÍ A DOPAD NA DĚTI.....	17
2.2.1 FYZICKÉ TÝRÁNÍ A TĚLESNÉ TRESTY.....	17
2.2.2 PSYCHICKÉ TÝRÁNÍ.....	17
2.2.3 SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ.....	18
2.3 PŘÍČINY DOMÁCÍHO NÁSILÍ NA DĚTECH.....	19
2.4 PREVENCE DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	20
2.5 LIDSKÁ PRÁVA DÍTĚTE VYPLÝVAJÍCÍ Z ÚMLUVY O PRÁVECH DÍTĚTE.....	21
2.6 ORGANIZACE POSKYTUJÍCÍ POMOC OBĚTEM DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	22
II PRAKTICKÁ ČÁST	28
3 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY VÝZKUMNÉ ČÁSTI PRÁCE	29
3.1 CÍLE VÝZKUMNÉ ČÁSTI PRÁCE.....	29
3.2 VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	29
3.3 UPŘESNĚNÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU.....	29
3.4 VOLBA A ZDŮVODNĚNÍ POUŽITÝCH TECHNIK A METOD.....	29
3.5 STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO VZORKU A PODMÍNKY VÝZKUMU.....	30
3.6 CHARAKTERISTIKA VZORKU ZKOUMANÝCH OSOB.....	30
3.7 STANOVENÍ HYPOTÉZ.....	31
3.8 PŘEDPOKLÁDANÉ VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	31
4 FREKVENČNÍ A DISTRIBUČNÍ ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT	32
4.1 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	32
5 OVĚŘENÍ PLATNOSTI HYPOTÉZ	46
6 ODPOVĚDI NA OTÁZKY FORMULOVANÉ V DÍLČÍCH CÍLECH VÝZKUMU	47
ZÁVĚR	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	49
SEZNAM TABULEK	52
SEZNAM GRAFŮ	53
SEZNAM PŘÍLOH	54

ÚVOD

Domácí násilí bohužel není jen okrajovou záležitostí týkající se pouze dospělých, ale čím dál víc se z mediálních prostředků dozvídáme o týrání těch nejmenších, kteří touží po lásce, pohlázení a blízkosti svých rodičů – DĚTÍ. Pro děti je velmi obtížné si připustit, že jejich rodiče je nemají rádi, že jsou jim lhostejné nebo dokonce na obtíž. Mnohem snesitelnější je představa, že rodiče se tak chovají proto, že jsou zlobivé a nic jiného si nezaslouží. Týrané děti nejsou zpravidla schopny na jednání svých rodičů upozornit a přivolat si pomoc – nejen pro svůj nízký věk nebo strach z následků postihu rodičů, na kterých jsou existenčně a často i citově závislí, ale i proto, že takové jednání považují většinou za normální, protože jiné nezažily. Děti si v průběhu svého vývoje osvojují řadu postojů a způsobů chování nápodobou. Pokud jsou týrány nebo svědky násilí v rodině, mohou přebírat tento model a aplikovat ho ve svých vztazích k sourozencům, vrstevníkům a později i do partnerského života a vůči vlastním dětem. Ať už si to připustíme, nebo ne, naše rodina nás vždy ovlivní. To, jaké bylo naše dětství, jak se k nám rodiče chovali se v nás ukládá jako vzor pro pozdější chování. Pokud je naše dětství příjemné a láskyplné, máme veliké štěstí. Ale děti, které jsou týrané, se mohou stát v budoucnu samy tyrany. Nikdo nemůže za to, do jaké rodiny se narodil, ale každý rodič má odpovědnost za své děti a za to, jak se k nim chová. Přesto mezi lidmi ještě někdy panuje představa, že domácí násilí sice existuje, tito lidé ho odsuzují, ale zastávají názor, že se s ním nedá příliš dělat, je to každého soukromá věc, nebo že situace asi není tak strašná, jinak by oběť od násilníka odešla. Je třeba, aby ti, kterých se to týká, našli odvahu někomu se svěřit a obrátili se na místa, kde jim mohou pomoci. Pokud o domácím násilí ví třeba sousedé nebo příbuzní, neměli by si to nechávat pro sebe.

V této bakalářské práci chci nejen stručně definovat problematiku domácího násilí páchaného na dětech, ale také zjistit povědomí o domácím násilí mladých lidí ve věku 14 – 19 let, zda se s ním setkali, jestli byli nuceni jej řešit a jakým způsobem. Právě tato generace může v prevenci a informovanosti o domácím násilí mnoho udělat a zabránit tak dalšímu násilí páchanému na dětech. Vždyť i oni budou jednou rodiči.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Termín domácí násilí je převážně každému znám, ne každému je však zcela jasné, co tento pojem konkrétně vystihuje. Jednoduchá definice domácího násilí neexistuje. Slovo „domácí“ se používá proto, aby naznačilo, že se násilí odehrává v osobním vztahu. Podle Koordony (koalice organizací proti domácímu násilí, 2007) představuje pojem domácí násilí psychické, fyzické, sexuální a ekonomické násilí od blízké osoby s cílem ublížit a získat nad obětí převahu a moc. Je útokem na lidskou důstojnost, ohrožuje zdraví a v závažných případech i život oběti. Jeho nebezpečí spočívá hlavně v tom, že se odehrává převážně skrytě v soukromí, proto zůstává také často i po dobu několika let utajeno. Domácí násilí je opakované, má stupňující se tendenci, je nezávislé na věku, vzdělání, profesi, socio-kulturní úrovni, náboženském vyznání a národnosti. Ve většině případů je v rodině pácháno muži na ženách, rodiči na dětech nebo je tato agrese směřovaná i na seniory či handicapované jedince. Obecně lze říci, že domácí násilí je chování, které u jedné osoby vyvolává strach z osoby druhé, přičemž mezi těmito lidmi existoval nebo existuje blízký vztah. Domácí násilí je specifické také tím, že samo o sobě neustane, naopak prochází určitými fázemi vývoje a za charakteristický rys lze také pokládat dlouhodobost trvání domácího násilí, které zpravidla eskaluje několik let.

Dne 1. června 2004 vstoupila v ČR v platnost novela trestního zákona (Zákon č. 140/1961 Sb., v aktuálním znění), která umožňuje trestní postih projevů domácího násilí. České právo sice nezná pojem domácího násilí, ale podle paragrafu 215a trestního zákona je trestné „týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě“. Nejdůležitějším rozdílem, kterým se trestný čin dle paragrafu 215a posuzuje, je to, že na rozdíl od podobných trestných činů není třeba k zahájení trestního řízení souhlas poškozeného. To značně usnadňuje práci orgánů činných v trestním řízení. Od roku 2007 je u nás také platný zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Velmi důležitou změnou, kterou tento zákon přináší, je možnost vykázaní pachatele domácího násilí ze společně obývaného bytu či domu. Policie může pachatele vykázat nebo mu uložit zákaz vstupu na 10 dní.

Přesto je domácí násilí stále veřejností přehlíženo a mnohdy bráno za soukromou věc rodiny. Nejen že samy oběti nahlásí na policii jen nepatrný zlomek činů domácího násilí, ale i pokud oběť nalezne odhodlání násilí zveřejnit a nahlásit na policii, nebývá vždy toto jednání vyhodnoceno jako trestný čin – pouze jako přestupek. Následky domácího násilí

ale není možné podceňovat. Pro každého z nás ze zákona vyplývá oznamovací povinnost – kdo ví o týrání, musí to oznámit policii.

1.1 Druhy domácího násilí

Nejčastěji uváděnými druhy násilného jednání v rodině dle Voňkové (2004; s. 20) jsou:

- a) **fyzické násilí** – strkání, fackování, bití pěstmi, tahání za vlasy, pálení, kopání, smýkání, ohrožování zbraní nebo nožem, házení předmětů, znehybňování oběti např. přivazováním, zatlačováním do kouta;
- b) **psychické násilí** – zahrnuje zejména slovní týrání, ponižování, zesměšňování na veřejnosti i v soukromí, permanentní kontrolu chodu dne, výslechy, vyhrožování zmrzačením nebo zveřejněním difamujících údajů o oběti;
- c) **sexuální zneužívání** – zahrnuje všechny sexuální činy, které jsou na oběti vynucovány, které oběť podstupuje nedobrovolně či s nechutí;
- d) **sociální izolace** – bránění v návštěvách rodiny či přátel, sledování telefonátů, pronásledování;
- e) **ekonomická kontrola** – znamená zamezení možnosti oběti disponovat finančními prostředky ať rodinnými nebo vlastními.

Domácí násilí se často vyskytuje v několika formách současně, navíc má vzrůstající tendenci – psychické násilí se často vyhrotí v násilí fyzické. Domácí násilí může mít ještě další formy, jako např. emocionální, finanční, verbální... Tyto další formy většinou obsahují některá jednání, jež lze zahrnout pod uvedených pět základních forem domácího násilí, které se mohou překrývat a zpravidla se také překrývají.

1.2 Znaky domácího násilí

Domácí násilí můžeme rozpoznat podle několika znaků:

- **Opakování a dlouhodobost** – z jednoho útoku jakéhokoli charakteru ještě nelze určit, zda jde o domácí násilí. Může to však být jeho začátek.

- **Eskalace** – od urážek se stupňuje k psychickému snižování lidské důstojnosti až k fyzickým útokům a závažným trestným činům ohrožujícím zdraví a život.
- **Jasně rozdělení rolí** – role mezi ohroženou a násilnou osobou se nemění.
- **Neveřejnost** – probíhá zpravidla za zavřenými dveřmi bytu či domu, stranou společenské kontroly.

Za dva nejvýznamnější specifické znaky domácího násilí lze považovat to, že na rozdíl od většiny ostatních trestných činů oběti znají velmi dobře pachatele, mají s ním mnoho společného a tyto intimní vztahy brání oběti trestný čin oznámit (Matoušek, 2005).

Obecně co je a co není domácí násilí

a) domácí násilí je situace, kdy vás blízká osoba opakovaně:

- poníží, kritizuje a uráží
- vyhrožuje vám, vydírá či vás zstrašuje
- fyzicky vám ubližuje
- když vám brání v kontaktu s přáteli a příbuznými
- ničí vaše věci
- nutí vás k sexuálním praktikám, se kterými nesouhlasíte
- kontroluje vaše veškeré finance
- vynucuje si kontrolu nad vším, co děláte, s kým se stýkáte, komu telefonujete, ...
- omezuje vaši samostatnost, rozhodování o sobě, snižuje vaše schopnosti

b) domácím násilím není

- spor
- jednorázová hádka
- vzájemné potyčky mezi partnery (tzv. italská domácnost)

1.3 Specifika domácího násilí

Mezi základní specifika domácího násilí patří hlavně to, že násilník i oběť jsou blízké osoby, v domácím násilí tak hraje roli citová blízkost, ale i ekonomická závislost. Násilí se odehrává v soukromí a beze svědků a násilník často používá manipulativní techniky s cílem udržení moci a kontroly nad životem oběti. Mívá nedostatek empatie, bývá to člověk dvojitá tvář – navenek milý a komunikativní, doma despota. Násilí se nedopouští

v důsledku nezvládnutí agrese, ale protože má pocit, že má na takové chování právo. Mezi základní charakteristiku pachatelů násilí patří nepřijímání odpovědnosti za své chování, obviňování partnerky za násilí, kterého se oni sami dopouštějí, nízké sebevědomí, zlehčování násilí, odlišné chování doma a na veřejnosti. Často to bývá člověk, do kterého bychom to ani neřekli. K domácímu násilí nedochází náhodně, ale opakovaně, od zcela nenápadných projevů jako psychické ponižování, přes kontrolu a postupně nabývá na intenzitě – jak v četnosti, tak v závažnosti útoků a dochází k němu v cyklech. To znamená, že se střídají období vzrůstání napětí a násilí, období usmiřování, období relativního klidu a opětovného narůstání tenze a následného násilí. Neustálé střídání násilí a milujícího chování udržuje oběť ve vztahu – věří, že se násilný partner změní (Hronová, 2008).

1.4 Stručná historie domácího násilí

Při pohledu do krátkých dějin násilí vůči dítěti je první mezník v roce 1883, kdy v Liverpoolu vznikla první Národní společnost prevence proti krutostem na dětech. Dalším významným datem je rok 1962, ve kterém americký lékař německého původu Kempe poprvé popsal syndrom bitého dítěte (*battered child syndrom*). V roce 1971 český pediatr Ringel popsal psychické týrání dětí; v roce 1977 byl poprvé popsán syndrom barona Prášila v zastoupení (*Münchhausen syndrom by proxy*), tedy taková situace, kdy rodič vymýšlí a předstírá příznaky nemoci dítěte a terapií mu ohrožuje zdraví. Na 3. evropské konferenci, která se konala v Praze v roce 1991, byl identifikován syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte (*child abuse and neglect*). Definici tohoto syndromu vypracovala zdravotnická komise Rady Evropy v roce 1992. V roce 2000 byl přijat termín „domácí násilí zahrnující děti“ a jeho obsahem je vedle všech forem násilí syndromu zneužívaného a zanedbávaného dítěte také násilí, kterému je dítě vystaveno v roli svědka rodičovského či partnerského násilí, ale také situace, ve kterých se dítě samo násilí vůči členům rodiny dopouští. Současná doba je velmi citlivá na násilí namířené vůči dětem a popisuje formy násilí, které ještě v nedávné době byly společností akceptovány jako běžná součást každodenního života (Kolektiv autorů, 2007. s. 65).

2 DĚTI A DOMÁCÍ NÁSILÍ

Domácí násilí se často odehrává před zraky dětí, které se i samy často stávají oběťmi násilí. Tyto děti mohou být ohroženy řadou psychických, emočních, sociálních a zdravotních problémů, prožívají strach, bezmoc, hněv a nevědí, jak se s těmito pocity vyrovnat. Děti jsou zasaženy domácím násilím o to více, že si samy nemohou vybrat, zda ve vztahu v domácnosti s agresorem setrvají či zůstanou. Trpí násilím v rodině vždy, a to i tehdy, když nejsou sami přímo napadány, ale jsou svědky násilí páchaného na jednom z rodičů. Dítě je nejslabší člen rodiny, nedokáže situaci vyhodnotit a účinně se bránit. Děti zažívající domácí násilí jsou silně traumatizovány a jejich negativní zážitky se odrážejí i v jejich dospělém životě. Mají strach promluvit o násilí v rodině, mají strach o rodiče, který je obětí násilí, mají strach o sebe a trpí rozporuplnými pocity – nenávidí rodiče, který se dopouští násilí, ale zároveň jej mají rády. Světová zdravotnická organizace označuje pouhou přítomnost dětí při domácím násilí za jejich psychické týrání. Tyto děti mají stejné symptomy jako děti trpící syndromem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Prožité násilí a traumata mají pro ně velmi negativní následky do budoucna. Vyrůstání v prostředí fyzického a psychického násilí může mít pro děti závažné následky. Často věří, že samy toto násilí zavinily.

Děti, které zažily násilí v rodině, si složitě utvářejí pozitivní citový vztah k partnerovi i k vlastním dětem. Mohou přejímat podobné chování do svých budoucích rodin – chlapci se většinou ztotožní s násilným otcem, naopak dívky se samy stávají oběťmi násilí. Neplatí to ale vždy. Jsou i dívky, které přebírají násilný model chování a chovají se agresivně k matce či k vrstevníkům ve škole a jsou zároveň chlapci, na které prožitek násilí velmi působí a mají psychické a psychosomatické potíže, sklony k sebepoškozování, depresím. Zatímco o přímém týrání dětí se již mluví poměrně často, děti jako svědci domácího násilí bývají opomíjeny. Děti, které se staly svědky násilí a nebo samy prožívají psychické násilí, mohou mít potíže se sebekontrolou, přestávají komunikovat s vrstevníky, mohou se mentálně zpoždovat. Řada dětí trpí stresem, opakovaně prožívají stavy úzkosti, mají poruchy spánku. U některých dětí, které se cítí ohroženy násilím, se mohou projevit posttraumatické stresové poruchy, které jsou: opakující se myšlenky na traumatickou událost, noční můry, vyhýbání se místům, lidem, aktivitám, které jim připomínají událost, ztráta zájmu o oblíbené aktivity, pocity osamocení, prázdnota, smutek, obavy, vznětlivost, snadné rozzlobení, polekání (Vavroňová, 2008).

Domácí násilí zahrnující děti má tři formy:

- 1) syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte
- 2) děti v roli svědků rodičovského/partnerského násilí
- 3) agresivní chování dětí vůči rodičům

2.1 Syndrom CAN

Týrání, zneužívání a zanedbávání dětí je v současnosti obecně souhrnně označováno anglosaskou zkratkou CAN (Child Abuse and Neglect). Syndrom CAN je obvykle definován jako poškození fyzického, psychického nebo sociálního stavu a vývoje dítěte, které vzniká v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby a které je v dané společnosti a kultuře hodnoceno jako nepřijatelné. Příznaky CAN vznikají následkem aktivního ubližování nebo nedostatečné péče. Pojem CAN se vztahuje na všechny základní formy ohrožení dítěte prostředím (týrání tělesné i psychické, zanedbávání, zneužívání) – tyto formy jsou velmi rozmanité a velmi často se navzájem kombinují (Kolektiv autorů, 2007, s. 9).

Podle Zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992 jsou do syndromu CAN zahrnuty následující kategorie: psychické a fyzické týrání, sexuální zneužívání, zanedbávání, šikanování, systémové týrání, sekundární viktimizace a Münchhausenův syndrom v zastoupení. Společným jmenovatelem všech těchto jevů je, že dítěti se ubližuje, trpí psychicky či fyzicky a je ohrožován jeho další vývoj. K ohroženým skupinám z hlediska CAN patří děti, jejichž projevy jsou z různých důvodů pro jejich sociální okolí nesrozumitelné, takže je obtížné je výchovně zvládat, a dále děti, které svým chováním rodiče vyčerpávají, dráždí, popřípadě provokují a svádějí.

Mezi nejsložitější druh týrání dětí, který však veřejnosti není příliš znám, patří již zmiňovaný Münchhausenův syndrom v zastoupení. Podle Gregorové (2006) se jedná o předstírání nebo umělé vyvolání příznaků tělesné nebo duševní nemoci člověkem, který pečuje o závislou osobu. Rodiče systematicky hledají jakékoliv příznaky nebo náznaky nemoci, aby mohli zahájit léčbu, která nemusí být nutná. Toto může vést až do extrémní situace, kdy rodič falšuje vzorky moči a krve, a následně začíná poškozovat zdraví dítěte, což může způsobit až smrt. Důvodem takového chování může být peněžitý zisk ze sociálních dávek a příspěvků.

2.2 Formy domácího násilí a dopad na děti

2.2.1 Fyzické týrání a tělesné tresty

Fyzické týrání představuje záměrné ubližování dítěti, ale také pasivní formu v podobě nezabránění takovému ubližování, volbu nepřiměřeně bolestivých a zraňujících trestů, neúměrně tvrdé trestání vzhledem k míře „prohřešku“ dítěte. O týrání hovoříme v těch případech, kdy se neadekvátní trestání dítěte stává převažujícím výchovným prostředkem či kde je fyzického násilí užito sice ojediněle, ale s nadměrnou brutalitou. Netýrající rodič je často pasivním spoluviníkem, neboť nekoná žádné kroky na ochranu dítěte. Někteří rodiče se fyzického násilí dopouštějí v afektu; dítě tak funguje jako hromosvod pro jejich vnitřní napětí a prožívaný stres. Jindy je násilí uplatňováno v souvislosti s nekázní dítěte používají tělesných trestů jako výchovného prostředku. Avšak dítě bývá trestáno i preventivně (pro případ, že bude zase zlobit) nebo představuje náhradní objekt, kdy je trestáno za prohřešky svých mladších sourozenců. Odborníci z výboru pro práva dětí OSN pro jasnější operaci s pojmy definovali tento rozdíl následovně: „Tělesné trestání dětí se stává tělesným týráním tehdy, je-li trest prováděn za pomoci předmětů (vařečka, řemen, vodítko na psa atd.), nebo na citlivou část těla (hlava, břicho, oblast pohlavních orgánů, dlaně a plosky nohou) nebo když po ranách zůstávají na těle stopy, např. otoky, modřiny, škrábance (Vaníčková, 2004, s. 3).“

Podle Martinkové (1997) jsou fyzicky týrány především děti, které jsou rodiči vnímány jako nepřijatelné vzhledem k handicapům, ať již fyzickým, nebo psychickým, či pro svůj obtížný temperament, ale také děti nechtěné.

Pokud mluvíme o fyzickém týrání, ráda bych se zmínila i o pasivním fyzickém týrání, kdy se jedná o úmyslné, ale i neúmyslné nepečování o dítě, jedná se také o opomenutí v péči o dítě či nepochopení rodičovské role. Vliv má například nezralost rodičů nebo rodiče trpí závažnou psychickou poruchou. Dítě se vyznačuje nedostatečným rozvojem v mnoha oblastech, nejvážnějším důsledkem zanedbávání je zpustnutí dítěte.

2.2.2 Psychické týrání

Psychické týrání je souborem nežádoucích způsobů zacházení s dítětem, které vede k narušení jeho zdravého vývoje, všestranného rozvoje osobnosti či ke snižování hodnoty

a společenského stavu dítěte. Mezi typické formy psychického týrání patří především opakované ponižování dítěte, užívání nadávek, snižování sebehodnocení dítěte, zastrasování, izolace od vrstevníků, nepřijetí dítěte v rámci rodinného systému. V určitých případech pod psychické týrání řadíme také přenášení nepřiměřené zodpovědnosti za péči o mladší sourozence nebo domácnost právě na dítě. Psychické týrání může znamenat i nereálné požadavky rodičů na školní prospěch, sport, hudební činnost, přesahující schopnosti dítěte. Selhávání dítěte je pak trestáno (Dětské krizové centrum, 2007, s. 13).

2.2.3 Sexuální zneužívání

Sexuální zneužívání představuje jakékoliv využití dítěte pro navození sexuálního vzrušení či uspokojení sexuálních potřeb zneužívatele a vystavení dítěte takovému chování, které tento cíl sleduje. Dopad sexuálního zneužívání na psychický vývoj a stav dítěte je zásadní a sexuální zneužívání zapříčiňuje rozvoj rozličných duševních poruch, které u dětí, stejně jako u dospělých, zahrnují neurotické a úzkostné poruchy, depresivní poruchy, sebepoškozování, suicidální tendence. Okolnosti sexuálního zneužívání mají zásadní dopad na celkový všetranný vývoj dítěte, zasahují kvalitu sociálních vztahů, omezují sociální dovednosti dítěte. V důsledku sexuálního zneužívání dochází nejdříve k rozvoji sociálně patologického jednání jedince – delikvence, závislosti, rizikové chování, prostituce, promiskuita buď bezprostředně po atakování, nebo až po delší latenci (Dětské krizové centrum, 2007, s. 14). Pocity sexuálně zneužívaného dítěte a změny chování jsou také závislé na věku dítěte. S. Braecker (1992) uvádí zajímavý přehled pocitů a chování v závislosti na věkové kategorii (viz obr. 1).

Obr. 1 Emocionální reakce a změny chování sexuálně zneužívaných dětí

Věk dítěte	Pocity	Chování
Děti do 3 let	Pocity příjemné a nepříjemné, přecitlivělost, strach, úzkost, pomatenost, zmatek.	Nechutenství a poruchy spánku, tendence k extrémnímu chování, strach z cizích lidí, útěk před určitou osobou, ústup. Věku nepřiměřené chování, sexuální hry.
Děti 3 – 6 let	Pocity příjemné a nepříjemné, přecitlivělost, pomatenost, zmatek, strach, úzkost, stud, hanba, pocity viny, vztek, zuřivost, pocity potřeby ochrany a pomoci, bezmocnost, úzkost, pocity poškození a zkažení.	Regresivní chování, dětské žvatlání, pomočování, bušení pěstmi, ústupové chování, ukrývání se, poruchy spánku, denní snění, agresivita, onanie na veřejnosti, sexuální hry.

Děti 6 – 9 let	Ambivalentní pocity k dospělým, zmatené chápání a členění pohlavních rolí v rodině, strach, stud, pocity viny, neklid a nejistota, návaly vzteku, strach z pošpinění a poškození, nedůvěra.	Sociální zaostávání, somatické potíže jako bolesti hlavy, břicha, poruchy spánku, poruchy sycení, agresivní chování, záhadné chování, výmluvy a problémy ve škole, problémy s kázní, snížení sebekázně a sebeovládání, vynucené chování jako neúměrně časté a dlouhé koupání, sexuální výstřelky se stejně starými dětmi, málo přátel a normálních vztahů s vrstevníky.
Děti 9 – 13 let	Ambivalentní pocity k dospělým, návaly vzteku, strach bez zřejmého důvodu, stud, pocity viny, deprese, strach a úzkost ze znehodnocování vlastního sebevědomí a kompetencí, sebedoceňování, myšlenky na sebevraždu.	Sociální opožďování, neadekvátní vztahy s vrstevníky, málo přátel, nedostatky ve škole, snížená kázeň a prospěch, manipulativní chování vůči ostatním, sexuální zneužívání malých dětí, promiskuitní chování.
Děti 13 – 15 let	Návaly vzteku, stud a hanba, pocity viny, cítí se poškozené, ambivalentní pocity vůči dospělým, konfliktní přejímání vlastní pohlavní role, změny sexuálního citění, přecenění své pohlavní role v rodině atd.	Chování destruktivní vůči sobě (trhání vlasů, kousání se, štípání se atd.), konzumace drog a alkoholu, využívání a vydírání jiných, převzetí role oběti, vyhýbání se tělesné a emocionální intimitě, promiskuitní chování, pokusy o sebevraždu.

Pro děti je velmi těžké o problému domácího násilí mluvit, proto se využívají různé metody, na kterých dítě názorně ukazuje, co prožilo. Jedna z těchto metod je **arteterapie**, při které se děti vyjadřují pomocí malování nebo modelování. Obrázek pak lze spolu s dítětem interpretovat, aby se odhalilo, co dítě tají. Také **terapie hrou** může být využívána při práci s dětmi.

2.3 Příčiny domácího násilí na dětech

Vznik domácího násilí nelze asi jednoznačně určit, nemá jednu příčinu, ale je podmíněn mnoha faktory, vždy se jedná o souhrn více vlivů, které k vzniku násilí vedly. Mezi příčiny vzniku domácího násilí může patřit tolerantní postoj společnosti vůči domácímu násilí. Jedná se o takový náhled na rodinu, kde muž má rozhodovat, otec je hlava rodiny a žena se má pouze přizpůsobit. Příčinou může být také tabuizace domácího násilí – nejde o násilí, nýbrž jen o výměnu názorů a také lhostejnost okolí – co se děje u sousedů za zavřenými dveřmi mě nezajímá. Rodinná výchova má také velký vliv. Dominantní, násilnický otec může u dívek vyvolat tendence ztotožnit se s rolí oběti. Roli můžou hrát i osobnostní charakteristiky agresora (zvýšená agresivita, závislost na návykových látkách, psychické

problémy či psychiatrické onemocnění) nebo sociální situace vyvolávající stres, jako je ztráta zaměstnání, sociální izolace a finanční problémy. Dalšími negativními vlivy, které mohou vést k týrání dítěte, je neúplná rodina nebo doplněná rodina s nevlastním rodičem. Rizikovým faktorem rovněž může být rozvod, časté střídání partnerů u rodičů.

2.4 Prevence domácího násilí na dětech

Preventivní působení hraje klíčovou roli v problematice domácího násilí. Může být zaměřeno mnoha směry, jako je informování potenciálních obětí, výchovné působení na děti ve školách nebo kampaněmi oslovit teenagery. Vždy je lepší domácímu násilí předcházet, než léčit jeho následky. Existují dva typy přístupů, které upravují řešení otázky domácího násilí. Jedná se o přístup represivní – v podobě kriminalizace domácího násilí do skutkové podstaty trestného činu, a přístup preventivní, který se zaměřuje na omezení domácího násilí mimotrestními prostředky. Jedná se o intervenční centra, návštěvní centra pro rodiny nebo alternativní tresty, mediaci.

Podle Pöthe (1996) jsou nejúčinnější programové cíle zaměřené na systém rodiny. Tyto programy většinou zahrnují výchovné projekty zaměřené na výcvik rodičovských dovedností. Programy primární prevence jsou účinnější, pokud začnou ještě před narozením dítěte. Při prevenci domácího násilí na dítěti hrají důležitou roli také učitelé a vychovatelé dítěte. Učitel je s dítětem v dlouhodobém kontaktu, tráví s ním mnoho času, má tedy možnost všimnout si změny v chování dítěte a je často jediným, komu se může dítě svěřit. Školy mohou v rámci primární prevence domácího násilí zařadit do svých rámcových vzdělávacích programů tak, aby se změnil pohled na domácí násilí obecně, narušily se přetrvávající stereotypy vzorů chování a vytvořilo se prostředí netolerující násilí. Některé školní programy, jako prevence domácího násilí, jsou vedeny formou přednášek, jiné obsahují nácvik obranného chování. Dítě tímto způsobem získá nejen teoretické znalosti, ale i praktické dovednosti, jak včas rozpoznat hrozící nebezpečí, jak se mu vyhnout, předejít mu, jak se před ním chránit nebo kde hledat rychlou pomoc. Děti by měly mít informace, kdo a jak jim může pomoci v případě ohrožení, jak a komu mohou telefonovat, pokud se cítí ohrožené. Prevence i intervence by měla být zaměřena především na informovanost a ochranu oběti.

Velký význam má také institut vykázaní. Tento postup má preventivní charakter, při včasném podchycení může být zabráněno násilí v rodině a na dítěti, nezanedbatelná je

i prevence do budoucna, kdy je dítěti zprostředkován jasný negativní postoj k násilí, takže bude narušen řetězec tzv. „dědičnosti“ modelu násilného chování (Květenská, 2008).

Jak pomoci týraným dětem?

Podle Fondu ohrožených dětí (2008) bychom si poznatky o špatném zacházení s dítětem neměli nechávat pro sebe, situace je obvykle ještě horší, než se jeví zvenčí. Je-li to možné, zeptejte se dítěte, jestli mu někdo ubližuje, jestli ho něco netrápí, jak mu můžeme pomoci. Nasvědčují-li Vaše poznatky týrání nebo pohlavnímu zneužívání, je nutno učinit neodkladně oznámení na policii nebo státnímu zastupitelství, jinak byste se sami mohli dopustit trestného činu neoznámení. Odmítá-li se dítě vrátit domů, informujte ho o možnosti přijetí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (Klokánek FOD), kde může až do rozhodnutí soudu zůstat i proti vůli rodičů. Dítěti velmi pomůže, pokud je tam (s jeho souhlasem) přivedete nebo doprovodíte, samo si většinou pomoci neumí.

2.5 Lidská práva dítěte vyplývající z Úmluvy o právech dítěte

Dítě jako každá lidská bytost má svou hodnotu, důstojnost a základní práva. Navíc vzhledem ke svému tělesnému i duševnímu vývoji, bezbrannosti a zranitelnosti potřebuje zvláštní péči, pomoc, ochranu, porozumění a lásku. Tomu odpovídají i práva různého druhu: od základních práv zabezpečujících přežití, rozvoj a ochranu, po práva vyjadřující možnost účasti dítěte na jednání a rozhodování o sobě.

Úmluva o právech dítěte (Sdělení, 1991) v článku 19 stanovuje, že státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli jiných osob starajících se o dítě.

Tato ochranná opatření zahrnují podle potřeby účinné postupy k vytvoření sociálních programů zaměřených na poskytnutí nezbytné podpory dítěti a těm, jimž je svěřeno, jakož i jiné formy prevence. Pro účely zjištění, oznámení, postoupení, vyšetřování, léčení

a následné sledování výše uvedených případů špatného zacházení s dětmi zahrnují rovněž podle potřeby postupy pro zásahy soudních orgánů.

Úmluva o právech dítěte byla vyhlášena Valným shromážděním OSN 20. listopadu 1989 v New Yorku a je založena na čtyřech základních principech:

Právo na přežití – zaručující zachování života a uspokojení základních potřeb dítěte.

Právo na rozvoj – umožňuje harmonický rozvoj dítěte včetně práva na vzdělání, volný čas a na svobodu myšlení a vyznání.

Právo na ochranu – chrání dítě před násilím, všemi druhy zneužívání a zanedbávání.

Právo na účast – dává dítěti možnost vyjádřit svůj názor ve všech záležitostech, které se ho týkají.

2.6 Organizace poskytující pomoc obětem domácího násilí

V oblasti prevence domácího násilí hrají v České republice neodmyslitelnou roli nevládní neziskové organizace. Významnou organizací je Bílý kruh bezpečí o.s. (*Pomoc obětem trestných činů*, www.bkb.cz) a DONA linka (*Pomoc osobám ohroženým domácím násilím*, www.donalinka.cz). Mimo tyto uvedené neziskové organizace existuje v České republice řada dalších organizací, které se různou měrou podílejí na pomoci obětem domácího násilí a na další preventivní činnosti. Jejich podstatný význam je v tom, že mají praktické zkušenosti s oběťmi domácího násilí. V následující části uvádím stručnou charakteristiku vybraných organizací, které dětem – obětem domácího násilí pomáhají.

Nadace NAŠE DÍTĚ

Nadace Naše dítě byla založena 1. října 1993 jako nezisková organizace s posláním pomáhat dětem, které se ocitly v krizi a obtížných životních situacích. Její zakladatelkou a zároveň ředitelkou nadace je Ing. Zuzana Baudyšová. Hlavním posláním Nadace Naše dítě je péče o ohrožené děti, které se ocitnou v obtížné životní situaci. Nadace Naše dítě se snaží dlouhodobě pomáhat dětem z problémových rodin a dětem v ústavní výchově (dětské domovy, kojenecké, diagnostické, výchovné ústavy), dětem zneužívaným a týraným,

mentálně a fyzicky handicapovaným dětem, a to především formou: přímé finanční podpory, osvětové činnosti (vydávání publikací a letáků, pořádání kampaní) a prosazování legislativních úprav směřujících k zlepšení systému ochrany dětí. Nadace je aktivní rovněž na poli dětských práv, usiluje o vytvoření účinného systému ochrany dětí v České republice, zaměřuje se rovněž na vzdělávací projekty v oblasti dětských práv, osvětovou činnost, uděluje granty, vyřizuje individuální žádosti o pomoc, spolupracuje s dětskými domovy a je v kontaktu s podobně zaměřenými organizacemi. Prostřednictvím mediálních a reklamních kampaní nadace zvyšuje povědomí o svých aktivitách a cílech (<http://www.nasedite.cz>).

Sdružení LINKA BEZPEČÍ

Sdružení bylo založeno za účelem pomoci dětem a mladým lidem nejen v jejich obtížných životních situacích, ale i při jejich každodenních starostech a problémech. Sdružení je akreditováno v rámci systému sociálně-právní ochrany dětí v České republice, které provozuje následující linky krizové intervence:

- Linka bezpečí
- Linka vzkaz domů
- Internetová linka
- Chat linky bezpečí
- Rodičovská linka

Linka bezpečí (tel.: 116 111) je bezplatná telefonická linka krizové pomoci pro děti a mladistvé (do 18 let, studenti do 26 let). Je v provozu 24 hodin denně po celý rok a je dostupná z celé České republiky zdarma jak z pevné linky, tak i z mobilních telefonů. Linka bezpečí ctí zásadu anonymity klienta a tak, pokud klienti sami nechtějí, nemusí sdělovat své osobní údaje. Posláním Linky bezpečí je poskytovat telefonickou krizovou pomoc a poradenství dětem a mladistvým, kteří se nacházejí v tíživé životní situaci takového rozměru, že ji nemohou nebo nedokáží zvládnout vlastními silami. Linka bezpečí pomáhá dětem a dospívajícím řešit těžké životní situace. Slouží především těm, kteří si nevědí rady se svými problémy, cítí se ohroženi, osamělí, zrazení a z nejrůznějších důvodů se nechtějí nebo nemohou svěřit někomu ze svého okolí. Přesto však potřebují pochopení, podporu, důvěru a zároveň kvalifikovanou radu a pomoc. Dětem a mladistvým je dáván

dostatečný prostor k tomu, aby mohli hovořit s konzultantem o své situaci a dospět společně k nějakému možnému řešení. Pomoc spočívá především v tom, že umožňuje dětem, aby se bez obav někomu svěřily se svými problémy. Aby se mohly poradit, jak se zachovat v určitých životních situacích, které se jim jeví jako složité. Na Lince bezpečí mohou najít podporu, porozumění, radu či se mohou domluvit na zprostředkování konkrétní pomoci. Tu už však dále zajišťují jiné instituce (např. orgány sociálně právní ochrany dítěte, policie, apod.). Linka bezpečí se zabývá telefonickou krizovou intervencí, a proto klienty nikde osobně nezachraňuje, nemá možnost je přechodně ubytovat či někde vyzvedávat. Jako prioritní pomoc je tedy na Lince bezpečí chápán telefonický rozhovor, který dětem a dospívajícím pomáhá k ventilaci jejich trápení, získání náhledu na jejich situaci a nalezení eventuálního řešení problémů. Dále poskytuje Linka bezpečí klientům kontakty na různé instituce, které jim mohou pomoci s jejich starostmi. V neposlední řadě zprostředkovává Linka bezpečí klientům (pokud si to sami přejí) pomoc ze strany příslušných orgánů (<http://www.linkabezpeci.cz>).

SPONDEA (Krizové centrum pro děti a mládež, pomoc obětem domácího násilí)

Spondea je obecně prospěšná společnost, jejímž posláním je zlepšování kvality života dětí, mladých lidí, a jejich blízkých, dále osob ohrožených domácím násilím, s cílem podpořit je ve schopnosti řešit jejich obtížné životní situace a opět se začlenit do společnosti.

Spondea je poskytovatelem sociálních služeb:

- krizová pomoc (nonstop)
- telefonická krizová pomoc (nonstop)
- sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi
- intervenční centrum (nonstop)

Služba je poskytována bezplatně v nepřetržitém provozu 24 hodin denně

(<http://www.spondea.cz>).

RŮŽOVÁ LINKA

Helpline RŮŽOVÁ LINKA je telefonická linka pro děti a mladé lidi ve stavu akutní krize nebo v situaci, kdy si neumějí poradit nebo se rozhodnout. Nabízí dětem pomoc formou krizové intervence na tel. čísle 272 736 263, nebo na e-mailu: ruzovalinka@centrum.cz. Obrátit se na helpline o pomoc mohou děti a mladí lidé také dopisem nebo osobně, mají-li doprovod na cestu. Každý hovor dítěte znamená psycho-diagnosticko-terapeutický rozhovor, jehož cílem je odhalit spouštěč krize, zjistit příčinu nepohody či konfliktu dítěte a pomoci mu rozpoznat souvislosti tak, aby dítě porozumělo svému chování ve stavu krize, kdy jedná pod určitým tlakem. Během rozhovoru poskytujeme dítěti „návod“ jak překonat úzkost a zbavit se strachu, snažíme se získat dítě ke spolupráci při zvládnání jeho problému způsobem, který je vlastní jeho stylu chování a odpovídá také zvyklostem rodiny. Řada hovorů vyžaduje opakovanou intervenci a spolupráci dalších institucí. Helpline RŮŽOVÁ LINKA má vypracovaný etický kodex, který je při práci s každým klientem a jeho rodinou respektován (<http://www.ruzovalinka.cz>).

DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM

Dětské krizové centrum, o.s. je nestátní nezisková organizace s humanitárním cílem směřujícím k ochraně a pomoci ohroženým dětem. Provozuje vlastní odborné zařízení stejného jména „Dětské krizové centrum“ (dále DKC), které působí od roku 1992 jako zařízení odborné psychosociální a psychologické pomoci zaměřené zejména na pomoc dětem týraným, sexuálně zneužívaným, zanedbávaným či jinak ohroženým (CAN = Child Abuse and Neglect). Tato organizace se zabývá zejména detekcí, diagnostikou, terapií a prevencí syndromu CAN. Posláním služby krizové pomoci Dětského krizového centra, o.s. v Praze je poskytování odborné psychosociální pomoci specializované na krizové životní situace a zejména na problematiku dětí týraných, zneužívaných, zanedbávaných či jinak ohrožených na zdravém vývoji a poskytování odborné pomoci dětem a jejich rodinám v závažných životních situacích, které vnímají jako naléhavé, ohrožující a krizové a nedaří se ji zvládat běžnými způsoby. Pomoc vychází z individuálně určených potřeb klientů při zachování lidské důstojnosti, se zvláštním přihlédnutím k právům a oprávněným zájmům dětí. Poskytované služby jsou bezplatné. Působnost DKC je celorepubliková.

Cílem sociální služby „krizová pomoc“ je v první řadě zajistit ochranu a bezpečí ohrožených dětí; poskytnout dětem a jejich rodinám psychickou podporu, stabilizaci emočního stavu a bezpečné provázení při zvládnání obtížné životní situace; podporovat děti a členy jejich rodiny ve schopnosti aktivně řešit obtížnou situaci, rozvíjet jejich samostatnost a dovednost řešit dlouhodobě nepříznivou sociální situaci; minimalizovat míru negativního dopadu nepříznivé situace na dítě, zachovat, pokud je to v zájmu dítěte, rodinné vazby a začlenit se zpět do společnosti.

Cílem sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi je minimalizace následků plynoucích z nepříznivých životních situací; posílení či obnova zdravého fungování rodinného systému, zejména pak vzájemných vztahů, vazeb a postojů vždy tam, kde je to v zájmu dítěte; rozvoj rodičovských kompetencí a schopnosti zvládat nepříznivou situaci; zachování či obnova vazeb s přirozeným prostředím; provázení obtížnou životní situací a podpora adaptace na životní změny, podporování dětí a členů jejich rodiny ve schopnosti aktivně řešit obtížnou situaci, rozvíjet jejich samostatnost a dovednost řešit dlouhodobě nepříznivou sociální situaci (<http://www.dkc.cz>).

FOND OHROŽENÝCH DĚTÍ

Fond ohrožených dětí je občanské sdružení na pomoc týraným, zanedbávaným, zneužívaným, opuštěným nebo jinak sociálně ohroženým dětem, s působností na celém území České republiky. Hlavní směry činnosti tohoto sdružení jsou:

- pomoc dětem týraným i jinak sociálně ohroženým, se zaměřením na terénní sociální práci a sanaci rodin,
- provoz krizové linky 776 833 333 pro matky, které tají těhotenství a porod,
- vyhledávání náhradních rodin pro obtížně umístitelné děti,
- Klokánek - rodinná péče místo ústavní výchovy,
- provoz azylových domů pro rodiny s dětmi a mládež bez domova,
- poradenská a hmotná pomoc náhradním i potřebným vlastním rodinám,
- osvěta a snaha o zlepšení legislativy a praxe na úseku ochrany dětí.

Úkoly a cíle FOD při ochraně ohrožených dětí zajišťují v místech a regionech pracoviště FOD, jimiž jsou pobočky, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a azylové domy

pro rodiny s dětmi a pro mládež odcházející po dosažení zletilosti z ústavní výchovy, popř. z náhradních či vlastních rodin.

Pobočky FOD vykonávají v místech a regionech sociálně-právní ochranu i další činnosti směřující k ochraně sociálně ohrožených dětí a plnění cílů a poslání FOD. Jejich hlavním úkolem je terénní sociální práce, zejména aktivní vyhledávání ohrožených dětí a napomáhání jim k rychlé a účinné pomoci, především sanací vlastního rodinného prostředí, je-li to možné. Pověření pracovníci poboček si mohou k plnění svých úkolů vytvářet týmy dobrovolných spolupracovníků, kteří skýtají záruku kvalitní práce ve prospěch ohrožených dětí. Pobočky zřizuje, ruší a jejich činnost řídí a kontroluje předsednictvo FOD.

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc provozovaná pod názvem Klokánek v bytech FOD nebo v bytech zaměstnanců FOD poskytují neodkladnou rodinnou péči týraným, zanedbávaným, zneužívaným či jinak ohroženým dětem, které nemohou zůstat ve vlastním rodinném prostředí nebo o které vlastní rodina nemůže dočasně pečovat, a to až do doby, než se mohou vrátit domů nebo než je pro ně nalezena náhradní rodina či jiné vhodné řešení. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc zřizuje, ruší a jejich činnost řídí a kontroluje předsednictvo FOD.

Azylové domy FOD poskytují přechodné ubytování na nezbytnou dobu a sociální pomoc a podporu rodinám s dětmi ohroženými bytovou nouzí nebo domácím násilím, jakož i dětem odcházejícím po dosažení zletilosti z dětských domovů a jiných ústavů nebo v případě potřeby z náhradních či vlastních rodin, které nemají jinou možnost vhodného bydlení. Azylové domy zřizuje, ruší a jejich činnost řídí a kontroluje předsednictvo FOD.

(www.fod.cz)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY VÝZKUMNÉ ČÁSTI PRÁCE

3.1 Cíle výzkumné části práce

Cílem výzkumné části práce je zjistit postoje a názory mladých lidí o problematice domácího násilí páchaného na dětech. Jde o získání informací, do jaké míry je mládež s uvedenou problematikou seznámena, jak by se daný jedinec zachoval v případě, že o domácím násilí ví, a kde může vyhledat pomoc. Výsledkem této části práce má být získání podkladů o tom, jakým směrem by se měla prevence domácího násilí na dětech orientovat.

3.2 Výzkumný problém

Jak by se zachovali mladí lidé, kdyby věděli o domácím násilím na dětech?

3.3 Upřesnění výzkumného problému

Dílčím cílem výzkumu je zjistit:

- Zda mají respondenti vlastní zkušenost s domácím násilím na dětech.
- Jak by se respondenti zachovali, kdyby se sami stali obětí domácího násilí.
- Jaké jsou nejúčinnější nástroje v boji proti domácímu násilí na dětech?
- Jakou mají dotazovaní představu o lidech, kteří týrají své děti.

3.4 Volba a zdůvodnění použitých technik a metod

K získání základních informací jsem použila metodu ve formě dotazníkového šetření. Dotazník vlastní konstrukce prošel předvýzkumem, byl rozdán několika respondentům, kteří hodnotili jeho srozumitelnost. Strukturovaný dotazník je sestaven s variabilním složením otázek. Otázky jsou kladeny jak uzavřené, tak otevřené. U jednotlivých otázek respondenti označili pouze jednu odpověď z nabízené varianty odpovědí, případně dopsali jiné možnosti, ve kterých mohli vyjádřit své vlastní názory k dané problematice. Pomocí tohoto dotazníku bych chtěla proniknout do názorů a postojů respondentů. Otázky jsou formulovány tak, aby získaná data, která budou vyhodnocena kvantitativně, mé hypotézy potvrdily nebo naopak vyvrátily. Součástí úvodu dotazníku byly také pokyny pro způsob vyplnění dotazníku, respondenti byli ujištěni o anonymitě a účelu dotazníku.

3.5 Stanovení výzkumného vzorku a podmínky výzkumu

Pro tento výzkum jsem záměrně zvolila mladé studenty středních škol ve věku od 15 – 19 let, protože tito respondenti bývají k této problematice velmi vnímaví. Často také bývají ve svých rodinách nebo okolí svědky domácího násilí. Je to právě ta skupina obyvatel, která může v prevenci domácího násilí mnoho udělat.

Výzkum byl realizován v období měsíce února 2009. Oboustranně tištěný dotazník formátu A4 byl rozdán mladým studujícím lidem prostřednictvím vyučujících na dvou středních školách ve Zlínském kraji. Všichni měli dostatek času, aby dotazník vyplnili. Učitelé v jednotlivých třídách mi vyšli vstříc a nechali žáky dotazník vyplnit v době své výuky. Z celkového počtu 110 dotazníků vyplňovali 50 dotazníků mladí lidé na Střední průmyslové škole polytechnické ve Zlíně a 60 dotazníků bylo rozdáno na Gymnáziu Ladislava Jaroše v Holešově. Podotýkám však, že v této bakalářské práci nejde o srovnání škol v povědomí tohoto tématu, ale o získání informací o celkovém postoji mladých lidí.

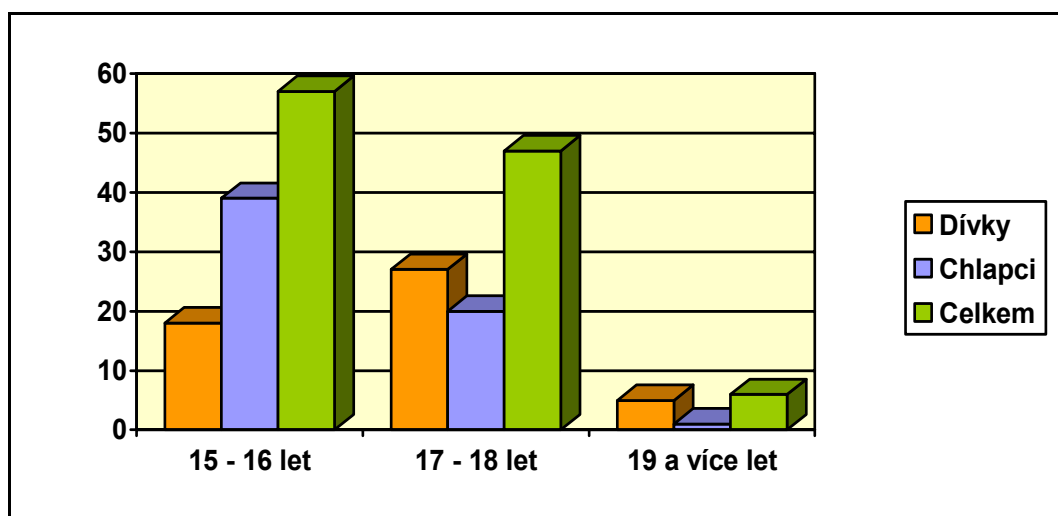
3.6 Charakteristika vzorku zkoumaných osob

Strukturovaný dotazník je rozdělen demograficky na tři věkové kategorie mládeže 15 - 16, 17 - 18, 19 a více let. Získané a plně vyplněné dotazníky se třídí podle pohlaví a věku respondenta. V dalších etapách zpracování se vyhodnocuje největší počet stejných odpovědí jak u dívek, tak i chlapců.

Tabulka 1: Složení vzorku respondentů podle věku a pohlaví

Respondenti	16 – 17 let		17 – 18 let		19 a více let		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
Dívky	18	36	27	54	5	10	50	45,5
Chlapci	39	65	20	33,3	1	1,7	60	54,5
Celkem	57	51,8	47	42,7	6	5,5	110	100,0

Graf 1: Složení vzorku respondentů podle věku a pohlaví

Otázka č. 1 a 2 Složení respondentů z celkového počtu 110 vyplněných dotazníků tvoří 45 % dívek a 55 % chlapců. Nejvíce byla zastoupena kategorie respondentů ve věku 15 – 16 let ve složení 51,8 % dotazovaných. V této věkové kategorii bylo zároveň nejvíce chlapců a to 65 %. V kategorii 17 – 18 let bylo celkem 42,7 % studentů a největší zastoupení této skupiny tvořily s 54 % dívky. Naopak nejmenší obsazení měli studenti a studentky ve věku 19 - více let, jejichž věková skupina obsahovala 5,5 % dotazovaných (10 % dívek a 1,7 % chlapců).

3.7 Stanovení hypotéz

Vyskytuje se domácí násilí na dětech častěji než na ženách?

H1 Domácí násilí na dětech je častější než na ženách.

Myslí si více dívek než chlapců, že nejčastějším pachatelem domácího násilí je otec?

H2 Že nejčastějším pachatelem domácího násilí je otec si myslí více dívek než chlapců.

Jsou mezi chlapci a dívkami rozdíly v jejich osobní zkušenosti s domácím násilím?

H3 Dívky mají s domácím násilím více osobních zkušeností než chlapci.

3.8 Předpokládané využití výsledků výzkumu

Výsledky výzkumu nejsou použity pouze pro mou bakalářskou práci, ale data a zpracování výsledku dotazníku budou poskytnuty Fondu ohrožených dětí – Klokánek v Kroměříži.

4 FREKVENČNÍ A DISTRIBUČNÍ ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT

4.1 Interpretace výsledků výzkumu

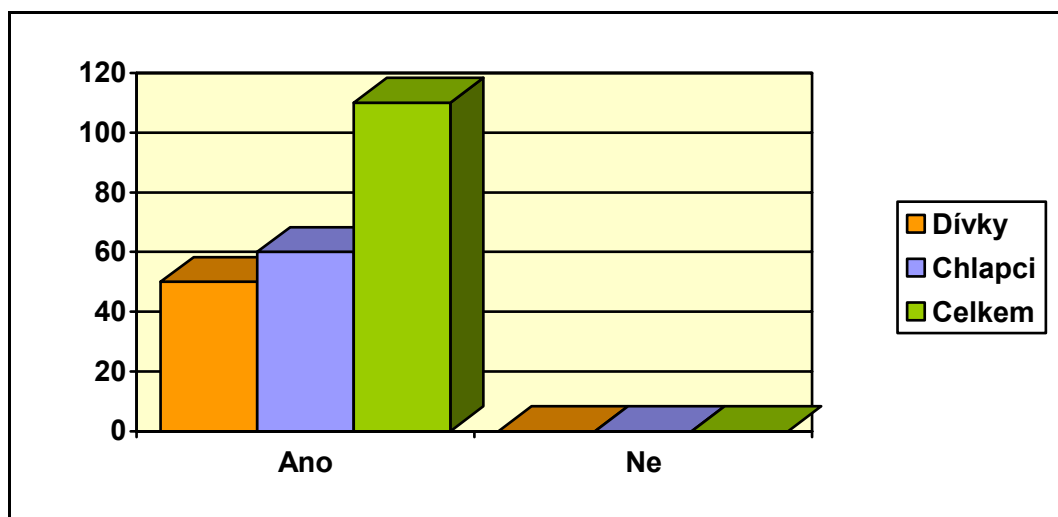
Dotazník vyplnilo celkem 110 respondentů, tolik, kolik bylo dotazníků rozdáno. Návratnost dotazníku je tedy 100 %. Z toho počtu bylo 50 dívek a 60 chlapců. Dotazník byl pojmenovaný „Domácí násilí na dětech“, který byl respondentům předložen v rozsahu

15 otázek (viz. příloha). V dotazníku jsou použity uzavřené otázky, kdy respondenti byli vyzváni, aby označili u každé otázky pouze jednu odpověď a otázky otevřené, ve kterých měli vyjádřit svůj názor.

Tabulka 2: Znalost studentů o pojmu domácí násilí na dětech

	Dívky		Chlapci		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
Ano	50	45,5	60	54,5	110	100,0
Ne	0	0	0	0	0	0

Graf 2: Znalost studentů o pojmu domácí násilí na dětech

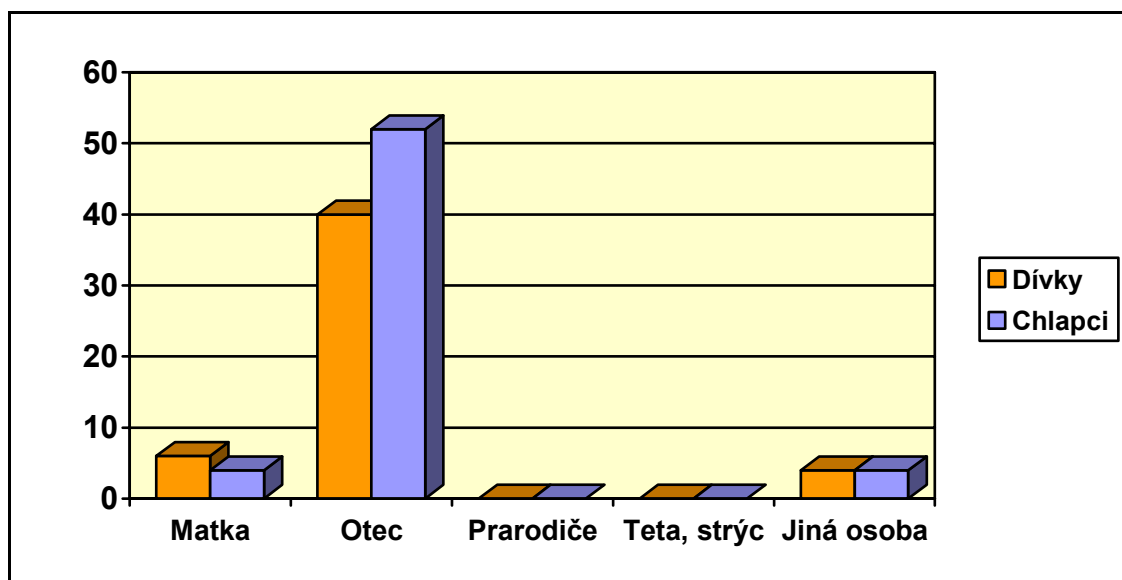

Na otázku č. 3 *Víte, co znamená domácí násilí na dětech?* všichni respondenti uvedli, že přesně vědí, co tento pojem znamená. Z mého pohledu pokládám za důležité, aby byli mladí lidé s tímto patologickým jevem seznámeni.

Tabulka 3: Náзор respondentů o nejčastějším pachateli domácího násilí na dětech

Respondenti	dívky		chlapci		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
Matka	6	5,5	4	3,6	10	9,1
Otec	40	36,3	52	47,3	92	83,6
Prarodiče	0	0	0	0	0	0
Teta, strýc	0	0	0	0	0	0
Jiná osoba	4	3,6	4	3,6	8	7,3

Graf 3: Náзор respondentů o nejčastějším pachateli domácího násilí na dětech

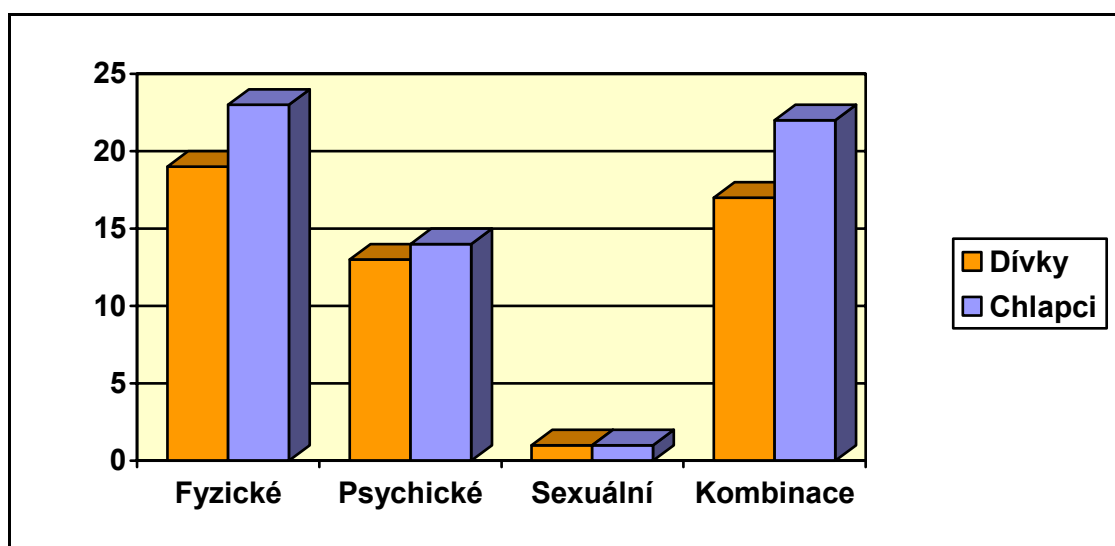

Na otázku č. 4 *Kdo je podle Vás nejčastějším pachatelem domácího násilí na dětech?* uvedlo 83,6 % respondentů, že nejčastějším pachatelem je otec a podle 9,1 % respondentů je pachatelem matka. Kolonku prarodiče, teta a strýc neuvedl žádný z respondentů a kolonku jiné osoby vyplnilo 7,3 % dotazovaných. Mezi jiné osoby respondenti uvedli, že se může jednat o nevlastní rodiče, otčíma nebo neznámého člověka.

Tabulka 4: Nejčastější formy domácího násilí na dětech

Respondenti	dívky		chlapci		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
Fyzické tresty	19	17,3	23	21	42	38,3
Psychické týrání	13	11,8	14	12,7	27	24,5
Sexuální zneužívání	1	0,9	1	0,9	2	1,8
Kombinace násilí	17	15,4	22	20	39	35,4

Graf 4: Nejčastější formy domácího násilí na dětech

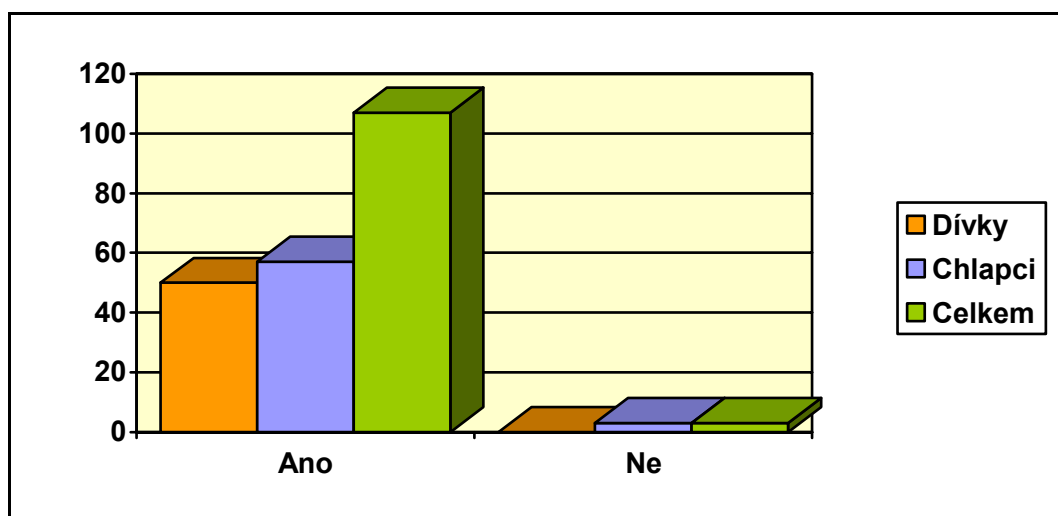

Na otázku č. 5 *Jaká je podle Vás nejčastější forma domácího násilí na dětech?* nejvíce, celkem 38,3 % všech respondentů (17,3 % dívek a 21 % chlapců) uvedlo, že nejčastější forma domácího násilí jsou fyzické tresty. Za další, ale již méně častou formu domácího násilí považuje 15,4 % dívek a 20 % chlapců kombinaci fyzického, psychického a sexuálního násilí. Psychické týrání uvedlo 11,8 % dívek a 12,7 % chlapců. A pouze 1,8 % ze všech respondentů zvolilo variantu sexuální zneužívání.

Tabulka 5: Má problematikou domácího násilí zabývat veřejnost?

	Dívky		Chlapci		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
Ano	50	45,5	57	51,8	107	97,3
Ne	0	0	3	2,7	3	2,7

Graf 5: Má problematikou domácího násilí zabývat veřejnost?

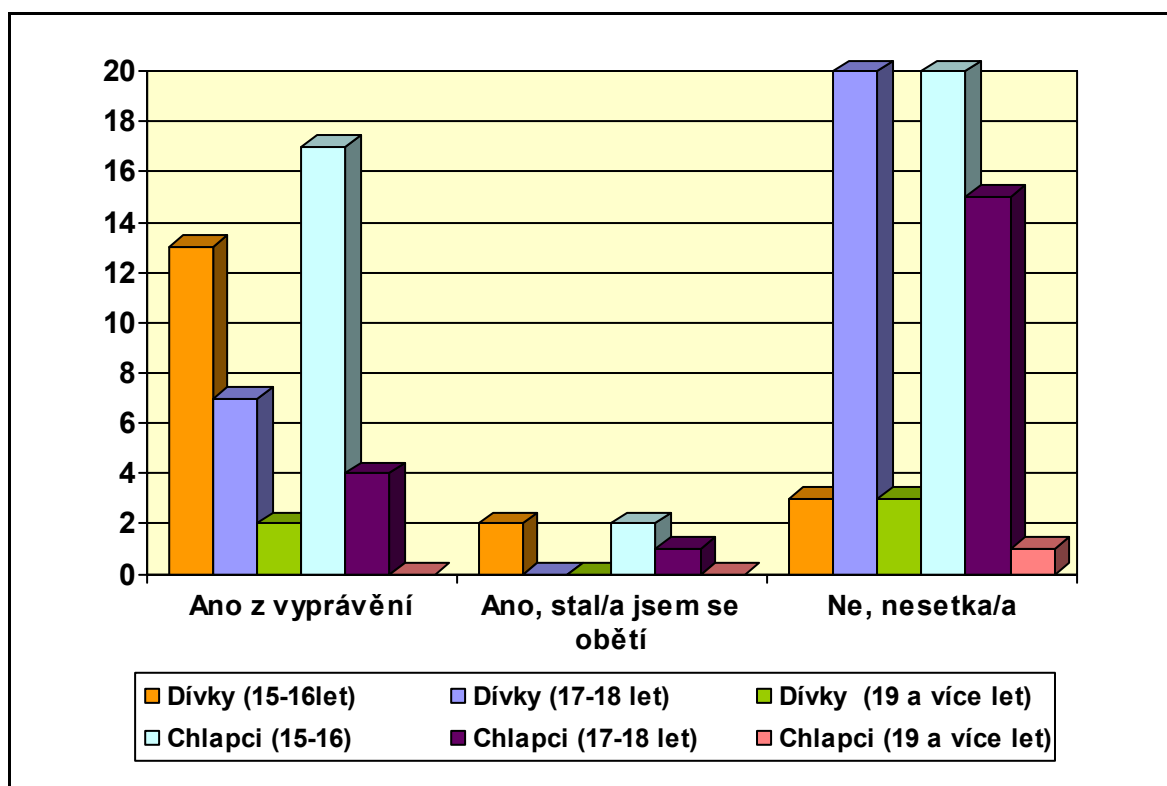

Na otázku č. 6 *Má se problematikou domácího násilí zabývat veřejnost?* Odpovědělo 97,3 % všech respondentů, že veřejnost by se touto problematikou měla zabývat. Z toho počtu to bylo 45,5 % dívek a 51,8 % chlapců. Naopak 2,7 % všech respondentů si myslí, že veřejnost se tímto tématem nemá zabývat. Z tohoto počtu byly 2,7 % chlapců a 0 % dívek.

Tabulka 6: Setkání respondentů s domácím násilím na dětech

Respondenti	Ano pouze z vyprávění		Ano stal(a) jsem se obětí		Ne nesetkal(a)	
	počet	%	počet	%	počet	%
Dívky (15 – 16 let)	13	11,8	2	1,8	3	2,7
Dívky (17 – 18 let)	7	6,4	0	0	20	18,2
Dívky (19 a více let)	2	1,8	0	0	3	2,7
Chlapci (15 – 16 let)	17	15,5	2	1,8	20	18,2
Chlapci (17 – 18 let)	4	3,6	1	0,9	15	13,7
Chlapci (19 a více let)	0	0	0	0	1	0,9
Celkem	43	39,1	5	4,5	62	56,4

Graf 6: Setkání respondentů s domácím násilím na dětech

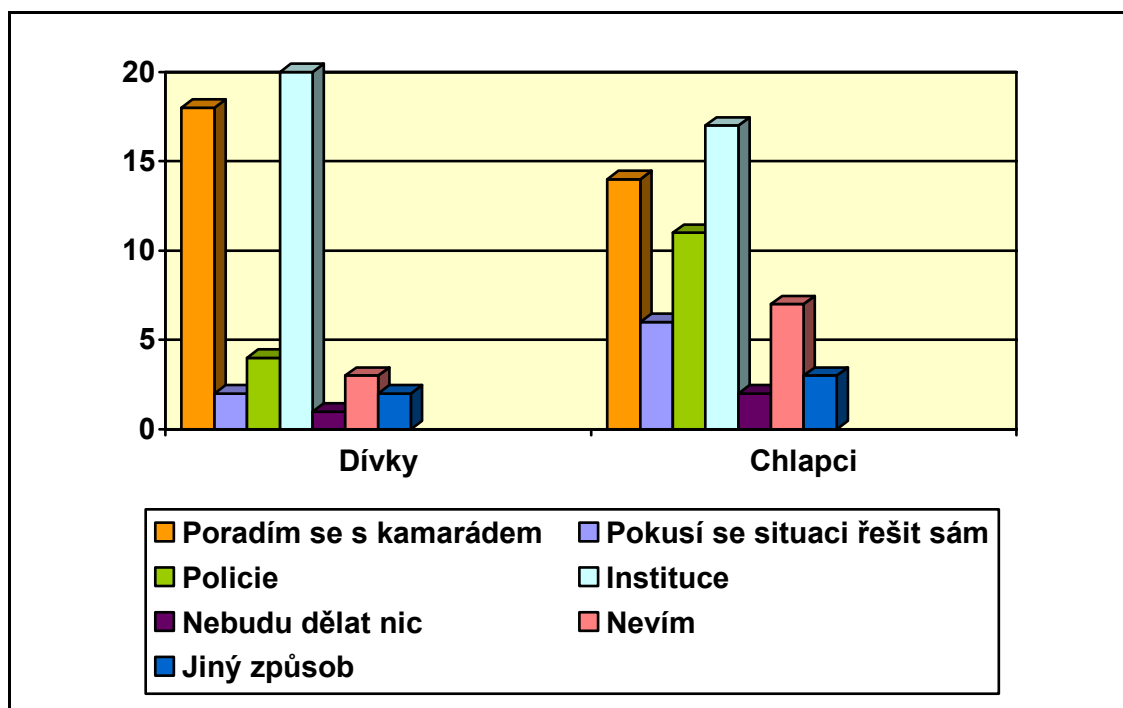

Ze všech 110 dotazovaných na otázku č. 7 *Setkal(a) jste se někdy s domácím násilím na dětech?* uvedlo 4,5 % respondentů, že se stalo obětí domácího násilí. Z tohoto počtu odpovídalo 1,8 % dívek ve věku 15 – 16 let, 1,8 % chlapců ve věku 15 – 16 let a 0,9 % chlapců ve věku 17 - 18 let. Zprostředkovanou zkušenost (pouze z vyprávění) má s domácím násilím 39,1 % studentů a studentek. Z tohoto počtu je 11,8 % dívek ve věku 15 – 16 let, 6,4 % dívek ve věku 17 – 18 let a 1,8 % dívek ve věku 19 a více let. U chlapců ve věku 15 – 16 let to bylo 15,5 % odpovědí, ve věku 17 – 18 bylo 3,6 % odpovědí a chlapci ve věku 19 a více let se zprostředkovaně s domácím násilím nesetkali vůbec. Největší skupinu tvořili respondenti, kteří se s domácím násilím nesetkali vůbec, je jich 56,4 %. Z tohoto počtu jsou 2,7 % dívky ve věku 15 – 16 let, 18,2 % dívek ve věku 17 – 18 let a 2,7 % dívek ve věku 19 a více let. U chlapců je situace následovná: 18,2 % studentů ve věku 15 – 16 let, 13,7 % studentů ve věku 17 – 18 let a 0,9 % studentů ve věku 19 a více let uvedlo, že se s domácím násilím také nesetkali.

Tabulka 7: Způsob reakce při zjištění případu domácího násilí na dětech

	Dívky		Chlapci		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
Poradím se s kamarádem	18	16,4	14	12,7	32	29,1
Pokusím se situaci řešit sám	2	1,8	6	5,5	8	7,3
Obrátím se na policii	4	3,6	11	10	15	13,6
Obrátím se na instituce zabývající se domácím násilím	20	18,2	17	15,4	37	33,6
Nebudu dělat nic	1	0,9	2	1,8	3	2,7
Nevím	3	2,7	7	6,4	10	9,1
Jiný způsob chování	2	1,8	3	2,7	5	4,6

Graf 7: Způsob reakce při zjištění případu domácího násilí na dětech

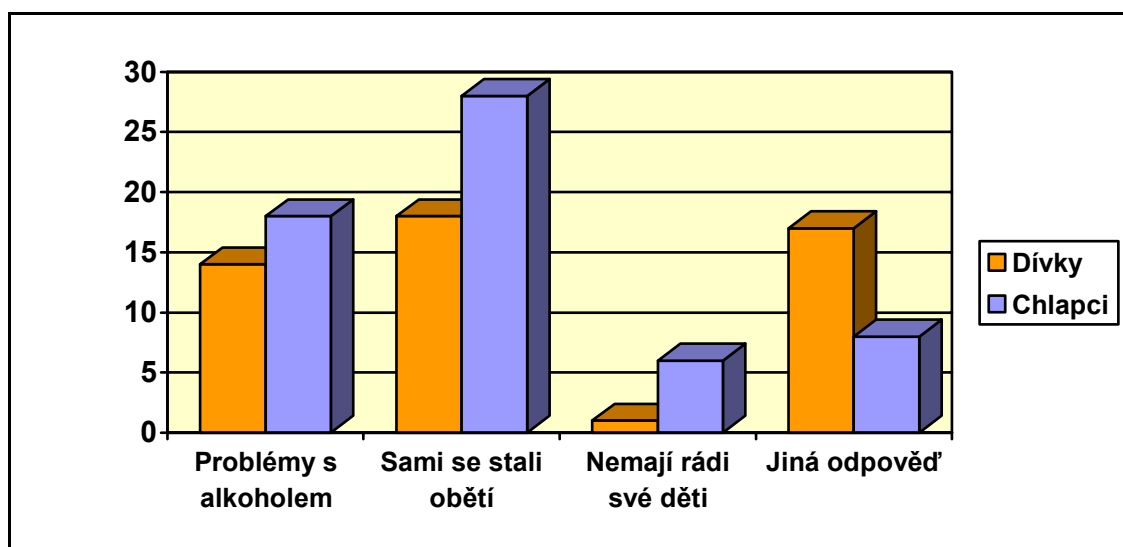
V otázce č. 8 *Představte si, že jste svědkem domácího násilí na dětech nebo o takovém případě víte. Jakým způsobem byste reagoval(a)?* byly využity všechny nabízené varianty dotazníku. Nejvíce respondentů, a to 33,6 % dotazovaných, by se obrátilo na instituce zabývající se domácím násilím. 29,1 % oslovených by se poradilo s kamarádem a 13,6 % respondentů by se obrátilo o pomoc na policii. 9,1 % respondentů přesně nevěděli, jak by se zachovali, proto do kolonky dotazníků vyplnili položku nevím. 7,3 % dotazovaných

by se pokusilo situaci vyřešit sami, 4,6 % respondentů by se zachovalo jiným způsobem (např. zašli by za profesorem, poradí se s rodiči) a nejmenší skupinu tvořili 2,7 % respondentů, kteří by nedělali vůbec nic.

Tabulka 8: Představa respondentů o lidech, kteří týrají své děti

	Dívky		Chlapci		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
Jsou to lidé, kteří mají problémy s alkoholem	14	12,7	18	16,4	32	29,1
Sami se v dětství stali obětí domácího násilí	18	16,4	28	25,4	46	41,8
Nemají své děti rádi	1	0,9	6	5,5	7	6,4
Jiná odpověď	17	15,4	8	7,3	25	22,7

Graf 8: Představa respondentů o lidech, kteří týrají své děti

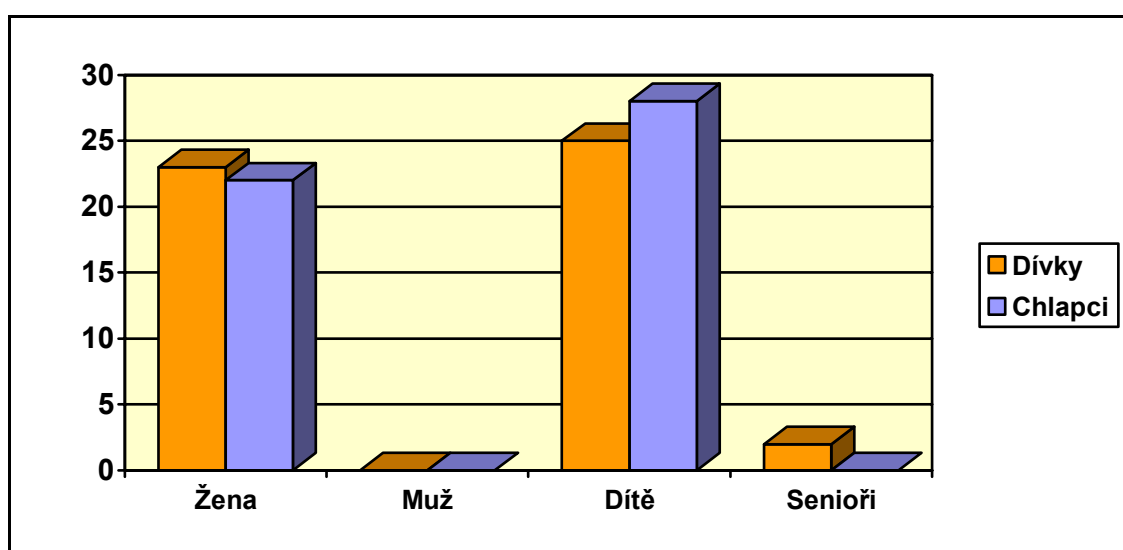

Otázka č. 9 Jakou máte představu o lidech, kteří týrají své děti? Nejvíce dotazovaných (celkem 42 %) uvedlo, že to jsou lidé, kteří se sami v dětství stali obětí domácího násilí. 29,1 % respondentů uvedlo, že si myslí, že tito lidé mají problémy s alkoholem a 6,4 % dotazovaných uvedlo, že nemají rádi své děti. Celkem 22,7 % respondentů uvedlo jinou odpověď (jedny z nejčastějších odpovědí byly, že to jsou lidé psychicky narušení, berou drogy, mají poruchu osobnosti nebo nějaký problém, který si „vybíjejí“ na dítěti, mají problém sami se sebou – jsou zakomplexovaní).

Tabulka 9: Kdo je nejčastější oběť domácího násilí

	Dívky		Chlapci		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
Žena	23	20,7	22	20	45	40,9
Muž	0	0	0	0	0	0
Dítě	25	22,7	38	34,5	63	57,3
Senioři	2	1,8	0	0	2	1,8

Graf 9: Kdo je nejčastější oběť domácího násilí

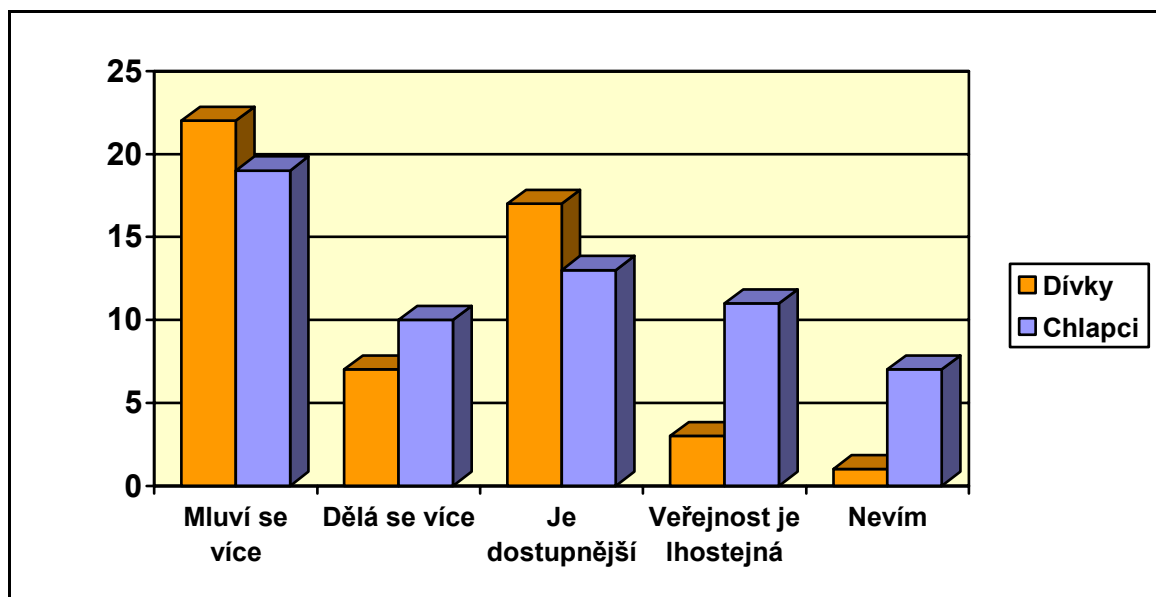

Na otázku č. 10 *Kdo je podle Vás nejčastější oběť domácího násilí?* uvedlo 57,3 % dotazovaných, že jsou to děti, 40,9 % respondentů zvolilo odpověď ženy. Seniorsy uvedli 1,8 % dotazovaných a muže za nejčastější oběť domácího násilí neuvedl žádný respondent.

Tabulka 10: Porovnání situace před dvěma lety

	Dívky		Chlapci		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
O problému se mluví více	22	20	19	17,2	41	37,2
Pro řešení problému se dělá více	7	6,4	10	9,1	17	15,5
Pomoc obětem je dostupnější	17	15,5	13	11,8	30	27,3
Veřejnost je vůči DN lhostejná	3	2,7	11	10	14	12,7
Tato problematika mě nezajímá	1	0,9	7	6,4	8	7,3

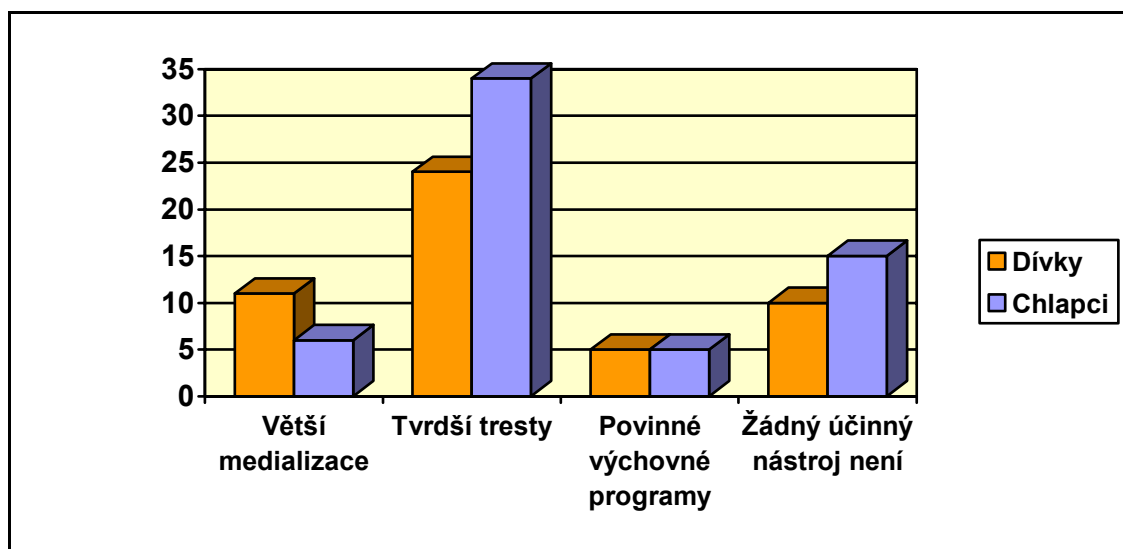
Graf 10: Porovnání situace před dvěma lety

Na otázku č. 11 *Domníváte se, že v porovnání se situací před dvěma lety se o domácím násilí na dětech...* uvedlo 37,2 % všech respondentů, že o problému se mluví více, 27,3 % dotazovaných si myslí, že pomoc obětem je dostupnější a 15,5 % respondentů si myslí, pro řešení problému se dělá více. Nejmenší část respondentů, a to 7,3 % odpovědělo, že je tato problematika nezajímá.

Tabulka 11: Nástroje v boji proti domácímu násilí na dětech

	Dívky		Chlapci		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
Větší medializace této problematiky	11	10	6	5,5	17	15,5
Tvrďší tresty pro pachatele	24	21,8	34	30,9	58	52,7
Povinné výchovné programy pro agresory	5	4,5	5	4,5	10	9,1
Společnost nemá žádný účinný nástroj jak tento jev výrazně omezit	10	9,1	15	13,6	25	22,7

Graf 11: Nástroje v boji proti domácímu násilí na dětech

V otázce č. 12 *Který z těchto nástrojů je podle Vás neúčinnější v boji proti domácímu násilí na dětech?* by 52,7 % respondentů zavedlo přísnější tresty pro pachatele, 22,7 % dotazovaných si myslí, že společnost nemá žádný účinný nástroj, jak tento jev výrazně omezit. Větší medializaci této problematiky by upřednostňovalo 15,5 % respondentů a 9,1 % dotazovaných by použilo povinné výchovné programy pro agresory.

Tabulka 12: Znalosti respondentů o institucích, které mohou týraným dětem pomoci

(Respondenti napsali v této otevřené otázce všechny instituce, které znají, proto jsou v tabulce všechny organizace, které uvedli a jsou seřazeny podle četností sestupně)

Název instituce	Dívky	Chlapci	Celkem	
			počet	%
Nevím	16	31	74	67,3
Znám jen uvedenou Linku bezpečí	11	10	21	19,1
Policie	8	9	17	15,5
Fond ohrožených dětí - Klokánek	8	5	13	11,8
Tísňová linka (112)	1	3	4	3,6
Linka důvěry	3	0	3	2,7
Člověk v tísni	3	0	3	2,7
Výchovný poradce na škole	1	1	2	1,8

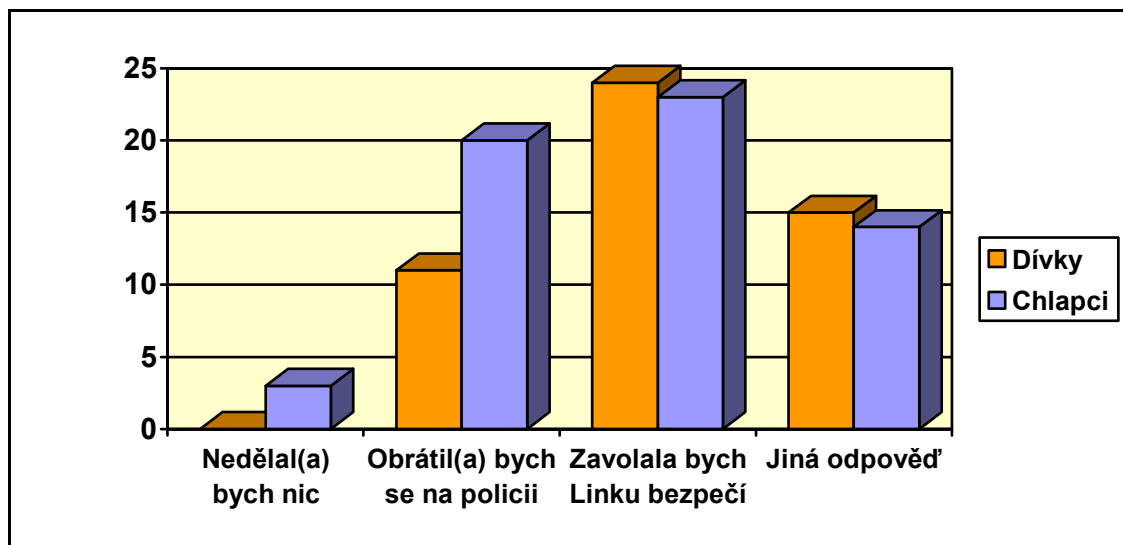
Sociální služba	0	2	2	1,8
Dítě v nouzi	1	0	1	0,9
Nadace Naše dítě	1	0	1	0,9
Linka vzkaz domů	1	0	1	0,9
Azylové domy	1	0	1	0,9
UNICEF	0	1	1	0,9
Škola	1	0	1	0,9
Kapka naděje	0	1	1	0,9
SOS – dětské vesničky	1	0	1	0,9

Následující otázka č. 13 *Znáte některé instituce (např. Linka bezpečí,...), které mohou týraným dětem pomoci?* směřovala k tomu, zda studenti znají někoho, kdo v této situaci může dětem pomoci. Tato otázka byla otevřená a studenti na ni odpovídali rozmanitě. Překvapivě největší skupina respondentů (67,3 %) uvedla, že neví a žádnou instituci neznají nebo kolonku nechali nevyplněnou. 19,1 % respondentů uvedlo, že zná Linku bezpečí, která byla uvedena v otázce. 15,5 % respondentů uvedlo policii, 11,8 % dotazovaných znalo Fond ohrožených dětí, 3,6 % respondentů napsalo tísňovou linku (112), 2,7 % respondentů uvedlo linku důvěry, 2,7 % chlapců (žádná dívka) uvedlo sociální službu a rovněž 2,7 % respondentů by se obrátili na výchovného poradce. Následující instituce byly v dotazníku uvedeny pouze jedenkrát: Dítě v nouzi, Nadace Naše dítě, Linka vzkaz domů, Azylové domy, UNICEF, škola, Kapka naděje a SOS – dětské vesničky.

Tabulka 13: Chování respondentů v případě, že by se stali oběťmi domácího násilí

	Dívky		Chlapci		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
Nedělal(a) bych vůbec nic, je to soukromá věc	0	0	3	2,7	3	2,7
Obrátil(a) bych se na policii	11	10	20	18,2	31	28,2
Zavolal(a) bych na linku bezpečí	24	21,8	23	20,9	47	42,7
Jiná odpověď	15	13,6	14	12,7	29	26,4

Graf 12: Chování respondentů v případě, že by se stali oběťmi domácího násilí

Na otázka č. 14 *Jak byste se zachoval(a), kdyby se domácí násilí týkalo Vaší osoby?* by 42,7 % respondentů zavolalo na Linku bezpečí. Na policii by se obrátilo 28,2 % dotazovaných a 26,4 % by zvolilo jinou variantu. Z uvedených jiných odpovědí respondenti napsali další možnosti, jak by se zachovali:

- zachovala bych se podle situace
- utekla bych
- bránil bych se
- uzavřela bych se ještě víc do sebe
- snažil bych se problém řešit sám
- svěřila bych se blízkým lidem, kterým důvěřuji
- obrátila bych se na instituce zabývající se domácím násilím

Nejméně respondentů (3 %) uvedlo, že by nedělalo vůbec nic, protože je to soukromá věc.

Tabulka 14: Přehled vlastních zkušeností, názorů a postojů respondentů k domácímu násilí na dětech (respondenti vypsalí v této otevřené otázce vše, co je zajímavá nebo nechali kolonku nevyplněnou, uvádím všechny odpovědi, kteří dotazovaní uvedli.)

Odpověď respondentů	Celkem odpovědí	
	počet	%
Bez odpovědi	94	85,6
Nemám s tím žádné zkušenosti, tyto věci se naší rodiny netýkají, ale mělo by se to řešit	3	2,7
Měly by být přísnější tresty	2	1,8
Více děti informovat o domácím násilí a usnadnit jim přístup k pomoci	1	0,9
S domácím násilím jsem se setkal jen z médií	1	0,9
Domácí násilí je věc názoru. Je nepochybné, že se děje, ale jedna facka za to, že se vaše dítě opije, ještě není týrání.	1	0,9
Moje kamarádka žije jen s matkou. Ta jí nadává, bere jí peníze a hrozí jí fyzickými tresty. Kamarádka je z chudých poměrů a psychického násilí se na ní dopouští právě matka.	1	0,9
Když si tohle někdo prožije, asi už nikdy nebude to, co dřív. Až bude mít vlastní děti, buď se tomuto bude snažit vyvarovat, nebo bude stejnými tyrany, jako rodiče.	1	0,9
Násilí na dětech je nelidské	1	0,9
Nevím, co to má za význam	1	0,9
Mít strach z rodiny je jedna z nejhorších věcí na světě	1	0,9
I když má někdo nějaké problémy, není důvod ho bít	1	0,9
Nezajímá mě to, na mě jsou doma hodní, jsem spokojený	1	0,9
Nemám s tím zkušenost, ale kamarádka byla obětí	1	0,9

V otevřené otázce č. 15 *Zde můžete uvést vlastní zkušenosti, postřehy, názory a vše co vás zajímá o domácím násilí na dětech* odpovídali respondenti následovně: 85,6 % všech respondentů do kolonky nevedli žádnou odpověď. 2,7 % dotazovaných napsalo: Nemám s tím žádné zkušenosti, tyto věci se naší rodiny netýkají, ale mělo by se to řešit. Další 1,8 % dotazovaných si myslí, že by měli být přísnější tresty. Z následujících 11 odpovědí tvoří každá odpověď 0,9 %: *Více děti informovat o domácím násilí a usnadnit jim přístup k pomoci. S domácím násilím jsem se setkal jen z médií. Domácí násilí je věc názoru.*

Je nepochybné, že se děje, ale jedna facka za to, že se vaše dítě opije ještě není týrání. Moje kamarádka žije jen s matkou. Ta jí nadává, bere jí peníze a hrozí jí fyzickými tresty. Kamarádka je z chudých poměrů a psychického násilí se na ni dopouští právě matka. Když si tohle někdo prožije, asi už nikdy nebude to, co dřív, až bude mít vlastní děti, buď se tomuto bude snažit vyvarovat, nebo bude stejný tyran, jako rodiče. Násilí na dětech je nelidské. Nevím, co to má za význam. Mít strach z rodiny je jedna z nejhorších věcí na světě. I když má někdo nějaké problémy, není důvod ho bít. Nezajímá mě to, na mě jsou doma hodní, jsem spokojený. Nemám s tím zkušenost, ale kamarádka byla obětí.

5 OVĚŘENÍ PLATNOSTI HYPOTÉZ

Hypotéza č. 1

Domácí násilí na dětech je častější než na ženách.

Tato hypotéza se **potvrdila**. Z celkového počtu 110 respondentů 57,3 % dotazovaných uvedlo, že nejčastější obětí domácího násilí jsou právě děti. Dalších 40,9 % respondentů uvedlo, že obětí jsou ženy. (*Viz. tabulka 9, s. 39*)

Hypotéza č. 2

Že nejčastějším pachatelem domácího násilí je otec si myslí více dívek než chlapců.

Tato hypotéza se **nepotvrdila**. Na základě třídění dotazníku se zjistilo, že za nejčastějšího pachatele – otce – uvedlo 36,3 % dívek a 47,3 % chlapců. Z toho vyplývá, že více chlapců než dívek se domnívá, že otec je nejčastějším pachatelem domácího násilí na dětech. (*Viz. tabulka 3, s. 33*)

Hypotéza č. 3

Dívky mají s domácím násilím více osobních zkušeností než chlapci.

Tato hypotéza se **nepotvrdila**. Ze všech 110 dotazovaných uvedlo 4,5 % respondentů, že se stalo obětí domácího násilí. Z tohoto počtu je 1,8 % dívek a 3,6 % chlapců. To znamená, že osobní zkušenost s domácím násilím mají více chlapci než dívky. (*Viz. tabulka 6, s. 35*)

Testování hypotéz jsem provedla na základě získaných výsledků dotazníků a zpracovaných v kapitole frekvenční a distribuční analýza získaných dat.

6 ODPOVĚDI NA OTÁZKY FORMULOVANÉ V DÍLČÍCH CÍLECH VÝZKUMU

Dílčími cíli bylo zjistit:

- *Prvním dílčím cílem bylo zjistit, zda mají respondenti vlastní osobní zkušenost s domácím násilím.*

Výzkumem jsem zjistila, že ze 110 respondentů má vlastní osobní zkušenost s domácím násilím 4,5 % dotazovaných. Z tohoto počtu tvoří 1,8 % dívky ve věku 15 – 16 let, 1,8 % chlapců ve věku 15 – 16 let a 0,9 % chlapců ve věku 17 – 18. let.

- *Dalším dílčím cílem bylo zjistit, jak by se respondenti zachovali, kdyby se sami stali obětí domácího násilí.*

Výsledkem dotazníkového šetření je zjištění, že 42,7 % respondentů by zavolalo na Linku bezpečí. Na policii by se obrátilo 28,2 % dotazovaných a 26,4 % by zvolilo jinou variantu. Nejmenší skupinu a to 2,7 % respondentů uvedlo, že by nedělalo vůbec nic, protože je to soukromá věc.

- *Dále jsem zjišťovala, jaké jsou nejúčinnější nástroje v boji proti domácímu násilí na dětech.*

Z dotazníku vyplynulo, že 52,7 % respondentů by zavedlo přísnější tresty pro pachatele, 22,7 % dotazovaných si myslí, že společnost nemá žádný účinný nástroj, jak tento jev výrazně omezit. Větší medializaci této problematiky by upřednostňovalo 15,5 % respondentů a 9 % dotazovaných by použilo povinné výchovné programy pro agresory.

- *Posledním dílčím výzkumem bylo zjistit, jakou mají dotazovaní představu o lidech, kteří týrají své děti.*

Nejvíce dotazovaných (celkem 42 %) uvedlo, že to jsou lidé, kteří se sami v dětství stali obětí domácího násilí. 29,1 % respondentů odpovědělo, že si myslí, že tito lidé mají problémy s alkoholem a 6,4 % dotazovaných uvedlo, že nemají rádi své děti. Celkem 22,7 % respondentů uvedlo jinou odpověď.

ZÁVĚR

Problém domácího násilí se do povědomí veřejnosti dostal prostřednictvím sdělovacích prostředků. O to smutnější však je, že se toto téma dotýká také dětí. Děti, které žily v rodinách, kde docházelo k domácímu násilí, se s pocity, které zažily, jen těžko vyrovnávají. Proto je má praktická část bakalářské práce zaměřena na mladé dospívající studenty s cílem zjistit jejich postoje a názory k domácímu násilí na dětech. Domnívám se, že v prevenci domácího násilí je velmi důležitá informovanost o celé problematice. Dítě, kterému nikdo nevysvětlil, jaká nebezpečí na ně mohou ze strany dospělých číhat, není schopno se ani bránit. Jsem ráda, že se o této problematice začalo mluvit, a to zejména díky organizacím, které se každý den setkávají s případy domácího násilí na dětech. Ať už jsou v rodině jakékoliv problémy, pro dospělého neexistuje žádný dobrý důvod, aby dítěti nebo dospívajícímu ubližoval či ho zanedbával. Neexistuje žádný dobrý důvod pro to, aby bylo ohroženo zdraví nebo blaho dítěte.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaké názory mají mladí lidé o problematice domácího násilí páchaného na dětech, což se mi díky výzkumné části povedlo. Přínosem výzkumného šetření je hlavně to, že výsledky výzkumu nejsou použity pouze pro tuto bakalářskou práci, ale data a zpracované výsledky dotazníku budou poskytnuty Fondu ohrožených dětí – Klokánek v Kroměříži.

Vypracování této práce mě, jako studentku sociální pedagogiky, obohatilo nejen o vědomosti k dané problematice, ale hlavně o důležitosti prevence u mladých lidí. Musíme se naučit hovořit na téma domácího násilí s dětmi, mládeží a učit je, aby se nestyděly požádat o pomoc.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BRAECKER, S. *Wirtz-Weinrich, W. Sexueller Mißbrauch an Mädchen und Jungen. Handbuch für Interventions- und Präventionsmöglichkeiten.* Weinheim und Basel: Beltz, 1992.
- [2] BURIÁNEK, J. *Domáci násilí – násilí na mužích a seniorech.* Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-914-6.
- [3] CONWAYOVÁ, H., L. *Domáci násilí.* Praha: Albatros, 2007. ISBN 978-80-00-01550-7.
- [4] ČÍRTKOVÁ, L. *Domáci násilí ve faktech a teoriích.* Gender. Rovné příležitosti. Výzkum. 2002, s. 1-3. ISSN 1213-0028.
- [5] DUNOVSKÝ, J.; DYTRYCH, Z.; MATĚJČEK, Z. et al. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě.* Praha: Grada, 1995, ISBN 80-7169-192-5.
- [6] GREGORYOVÁ, J. *Bezbranná.* Praha: Euromedia Group, k. s. – Ikar v Praze, 2006. ISBN 80-249-0829-8.
- [7] HAŠKOVCOVÁ, H. *Manuálek o násilí.* Brno: NCO NZO, 2004. ISBN 80-7013-397-X.
- [8] HRONOVÁ, M.; VAVROŇOVÁ, M. *Domáci násilí, Sociologická sonda klientek o. s. ROSA a jejich dětí za rok 2007.* Praha: ROSA, 2008. Dostupné na: <http://www.rosa-os.cz/informace-pro-pomahajici-profese/materialy-ke-stazeni/>.
- [9] CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu.* Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [10] KOLEKTIV AUTORŮ. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém.* Praha: Ireas, 2007. ISBN 978-80-86684-47-5.
- [11] KOUKOLÍK, F.; DRTILOVÁ, J. *Zlo na každý den. Život s deprivanty I.* Praha: Galén, 2001. ISBN 80-7262-088-6.
- [12] KVĚTENSKÁ, D. *Prevence domácího násilí v České republice – nové legislativní možnosti.* Vystoupení na konferenci pořádané pedagogickou fakultou Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2008. Nепublikováno.

- [13] MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. ISBN 80-85850-24-9.
- [14] MATOUŠEK, O.; KOLÁČKOVÁ, J. ; KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.
- [15] MUFSONOVÁ, S.; KRANZOVÁ, R. *O týrání a zneužívání*. Praha: Lidové noviny, 1996. ISBN 80-7106-194-8.
- [16] POKORNÝ, V.; TELCOVÁ, J.; TOMKO, A. *Prevence sociálně patologických jevů. Manuál praxe*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r.s., 2003. ISBN 80-86568-04-0.
- [17] PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1996. ISBN 80-901896-5-2.
- [18] ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-86131-44-0.
- [19] *Trestní zákon č.140/1961 Sb.* In: *Trestní předpisy 2002*. Ostrava: Sagit, 2002. ISBN 80-7208-253-1.
- [20] Úmluva o právech dítěte, č. 104/1991 Sb. Sdělení.
- [21] VANÍČKOVÁ, E. *Stop tělesným trestům*. Praha: edice Růžová linka, 2004. ISBN 80-239-3442-2.
- [22] VANÍČKOVÁ, E.; HADJ-MOUSSOVÁ, Z.; PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině Syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-008-4.
- [23] VOŇKOVÁ, J. et al. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: profem, 2004. ISBN 80-239-2106-1.
- [24] *Zákon č. 135/2006 Sb. ze dne 14. března 2006, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím*. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2006.

Internetové zdroje

http://www.dkc.cz/knihovna/DKC-VZ_2007.pdf

<http://www.dkc.cz/socialni-sluzby.php#001>

<http://www.donalinka.cz/index.php>

<http://www.feminismus.cz/index.shtml?x=115241>

<http://www.fod.cz/>

<http://www.icm.cz/od-dobrehu-umyslu-k-dobre-spolupraci>

<http://www.koordona.cz/domaci-nasili/obecne/1-co-je-domaci-nasili.html>

<http://www.linkabezpeci.cz/webmagazine/kategorie.asp?idk=212>

<http://www.mvcr.cz/nasili>

<http://www.nasedite.cz/webmagazine/kategorie.asp?idk=177>

<http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/specifika-domaciho-nasili/>

<http://www.ruzovalinka.cz/poradna.htm>

<http://www.spondea.cz/index.php?pg=pomoc-obetem-domaciho-nasili>

<http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/socialnepatologickejevvyajejichprevence/tyrani-zneuzivaniazanedbavanideti/syndromcan/12448.aspx>

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Složení vzorku respondentů podle věku a pohlaví	30
Tabulka 2: Znalost studentů o pojmu domácí násilí na dětech.....	32
Tabulka 3: Názor respondentů o nejčastějším pachateli domácího násilí na dětech	33
Tabulka 4: Nejčastější formy domácího násilí na dětech	34
Tabulka 5: Má se problematikou domácího násilí zabývat veřejnost?	34
Tabulka 6: Setkání respondentů s domácím násilím na dětech	35
Tabulka 7: Způsob reakce při zjištění případu domácího násilí na dětech.....	37
Tabulka 8: Představa respondentů o lidech, kteří týrají své děti	38
Tabulka 9: Kdo je nejčastější oběť domácího násilí.....	39
Tabulka 10: Porovnání situace před dvěma lety	39
Tabulka 11: Nástroje v boji proti domácímu násilí	40
Tabulka 12: Znalosti respondentů o institucích, které mohou týraným dětem pomoci.....	41
Tabulka 13: Chování respondentů v případě, že by se stali oběťmi domácího násilí	42
Tabulka 14: Přehled vlastních zkušeností, názorů a postojů respondentů k domácímu násilí na dětech	44

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Složení vzorku respondentů podle věku a pohlaví	31
Graf 2: Znalost studentů o pojmu domácí násilí na dětech.....	32
Graf 3: Názor respondentů o nejčastějším pachateli domácího násilí na dětech	33
Graf 4: Nejčastější formy domácího násilí na dětech	34
Graf 5: Má se problematikou domácího násilí zabývat veřejnost?.....	35
Graf 6: Setkání respondentů s domácím násilím na dětech	36
Graf 7: Způsob reakce při zjištění případu domácího násilí na dětech.....	37
Graf 8: Představa respondentů o lidech, kteří týrají své děti	38
Graf 9: Kdo je nejčastější oběť domácího násilí.....	39
Graf 10: Porovnání situace před dvěma lety	40
Graf 11: Nástroje v boji proti domácímu násilí	41
Graf 12: Chování respondentů v případě, že by se stali oběťmi domácího násilí	43

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 Emocionální reakce a změny chování sexuálně zneužívaných dětí	18
--	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Dotazník

Dotazník: domácí násilí na dětech

Vážený studente, vážená studentko,

jmenuji se Ivana Málková a jsem posluchačkou Fakulty humanitních studií na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. V současné době píši bakalářskou práci na téma „Domácí násilí na dětech, jeho prevence a řešení“.

V této souvislosti bych Vás ráda požádala o pár minut Vašeho volného času pro vyplnění tohoto dotazníku. Zajímají mě Vaše upřímné názory, postoje a pocity s ohledem na danou problematiku.

Dotazník je anonymní a slouží nejen pro vypracování mé bakalářské práce, ale může mít také význam pro Fond ohrožených dětí v Kroměříži, který týraným dětem pomáhá.

Děkuji za Váš čas a ochotu při vyplňování
Ivana Málková

U jednotlivých otázek označte, prosím, pouze jednu odpověď.

1. Do které z níže uvedených věkových skupin patříte?

- 15 - 16
- 17 - 18
- 19 a více let

2. Jste:

- žena
- muž

3. Víte, co znamená domácí násilí na dětech?

- ano
- ne

4. Kdo je podle Vás nejčastějším pachatelem domácího násilí na dětech?

- matka
- otec
- prarodiče
- teta, strýc
- jiná osoba

5. Jaká je podle Vás nejčastější forma domácího násilí na dětech?

- fyzické tresty
- psychické týrání
- sexuální zneužívání
- kombinace fyzického, psychického a sexuálního násilí

6. Má se problematikou domácího násilí zabývat veřejnost?

- ano
- ne

7. Setkal(a) jste se někdy s domácím násilím na dětech?

- ano - pouze z vyprávění
- ano - stal(a) jsem se obětí
- ne - nesetkal(a)

8. Představte si, že jste svědkem domácího násilí na dětech nebo o takovém případě víte. Jakým způsobem byste reagoval/a?

- poradím se s kamarádem, co mám dělat.
- pokusím se situaci řešit sám
- obrátím se na policii
- obrátím se na instituce zabývající se domácím násilím
- nebudu dělat nic, protože mi do toho nic není
- nevím
- pokud byste se zachovali jiným způsobem uveďte jakým:

9. Jakou máte představu o lidech, kteří týrají své děti? Jsou to lidé:

- kteří mají problémy s alkoholem
- kteří se v dětství sami stali obětmi domácího násilí
- kteří své děti nemají rádi
- jiná odpověď

10. Kdo je podle Vás nejčastější obětí domácího násilí?

- žena
- muž
- dítě
- senioři

11. Domníváte se, že v porovnání se situací před dvěma lety se o domácím násilí na dětech:

- o problému se mluví více
- pro řešení problému se dělá více
- pomoc obětem je dostupnější
- veřejnost je vůči domácímu násilí lhostejná
- nevím, tato problematika mě nezajímá

12. Který z těchto nástrojů je podle Vás nejúčinnější v boji proti domácímu násilí na dětech?

- větší medializace této problematiky
- tvrdší tresty pro pachatele domácího násilí
- povinné výchovné programy pro agresory
- společnost nemá žádný účinný nástroj jak tento jev výrazně omezit

13. Znáte některé instituce (např. Linka bezpečí,...), které mohou týraným dětem pomoci? (napište všechny, které znáte):

-

14. Jak byste se zachoval(a), kdyby se domácí násilí týkalo Vaší osoby?

- nedělal(a) bych vůbec nic, je to soukromá věc
- obrátil(a) bych se na policii
- zavolal(a) bych na linku bezpečí
- pokud byste se zachoval(a) jiným způsobem uveďte jakým:

15. Zde můžete uvést vlastní zkušenosti, postřehy, názory a vše co vás zajímá o domácím násilí na dětech:

-
-

Děkuji za spolupráci.